

FRANSA'DA İSLAM HUKUKU ALANINDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİNİN
TASNİFİ

CLASSIFICATION OF DOCTORAL THESES PREPARED IN THE FIELD OF ISLAMIC
LAW IN FRANCE

TÜLAY BEKAROĞLU

Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku ABD
Master Student, Ondokuz Mayıs University Faculty of Divinity,
Department of Islamic Law
zahid11akif15@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6998-324X>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Received: 28 Şubat/February 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 31 Mart/March 2022

Yayın Tarihi / Published: 31 Mart/March 2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mart/March

Yıl / Year: 2022 **Sayı – Issue:** 13 **Sayfa / Pages:** 46-65.

Atıf/Cite as: Bekaroğlu, Tülay. "Fransa'da İslam Hukuku Alanında Hazırlanan Doktora Tezlerinin Tasnifi – Classification of Doctoral Theses Prepared in the Field of Islamic Law in France". *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi- Journal of Islamic Sciences Researches* 13 (Mart/March 2022): 46-65.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software. <http://www.islambilimleri.com>

Copyright © Published by Journal of Islamic Sciences Researches, Samsun, Turkey. All rights reserved.

FRANSA'DA İSLAM HUKUKU ALANINDA HAZIRLANAN DOKTORA TEZLERİNİN

TASNİFİ

Öz: Fransa'nın İslâmiyet'le tanışması sekizinci yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Tarih boyunca da İslam ve Müslümanlar ile etkileşimi devam etmiştir ve akademik düzeyde İslam ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Günümüzde de Fransa'da İslam dini ve Müslümanlar ile ilgili çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Bu makalede Fransa'nın çeşitli üniversitelerinde 1985-2011 yılları arasında İslam Hukuku alanında yapılmış doktora tezleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ülkenin resmi tez arşivi sitesinde konu ile alakalı 280 doktora tezi tespit edilmiş ve bu tezler içeriği açısından hukuk tarihi, fıkıh usulü, ibadetler, aile hukuku, miras hukuku, eşya hukuku, borçlar hukuku, ticaret hukuku, tıp hukuku, mali hukuk, anayasa hukuku, yargılama hukuku, ceza hukuku ve devletler (uluslararası) hukuku şeklinde başlıklandırılarak tasnif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fransa, İslam Hukuku, Müslüman Hukuku, Doktora Tezleri

CLASSIFICATION OF DOCTORAL THESES PREPARED IN THE FIELD OF ISLAMIC LAW IN FRANCE

Abstract: France's meeting with Islam coincides with the beginning of the 8th century. Its interaction with Islam and Muslims has continued throughout history, and many studies have been conducted on Islam at the academic level. Today, studies on the religion of Islam and Muslims continue in France. In this article, it has been tried to determine the doctoral theses made in the field of Islamic Law in various universities in France between 1985 and 2011. On the official thesis archive site of the country, 280 doctoral theses related to the subject have been identified and these theses include legal history, fiqh procedure, worship, family law, inheritance law, property law, law of obligations, commercial law, medical law, financial law, constitutional law, It has been classified under the headings of judicial law, criminal law and international (international) law.

Key Words: France, Islamic Law, Muslim Law, Doctoral Theses

Giriş

Fransa'nın İslâmiyet'le tanışması VIII. yüzyılın başlarına rastlar. Zaragoza'nun (Sarakusta) fethinden sonra Hür b. Abdurrahman kumandasındaki İslâm ordusu 717-718 yıllarında Pireneler'i aşarak Fransa topraklarına girdi. Bu tarihten itibaren Fransa'ya akınlar devam etti. Fransa sahillerine yönelik en son İslam akınları XI. yüzyılın başlarında görülür. Bugün mevcudiyetini sürdüren Arapça yer isimleri Fransa'daki İslam varlığının yaşayan tanıklarındır. Ortaçağ Fransa'sı, Müslümanları fiili varlıklarının yanında ilmi yönleriyle de iyi tanıyordu. Müzik, felsefe ve özellikle tıp alanlarında Müslümanların bıraktığı tesirler çok büyüktür. Montpellier şehrini hala tıp sahasında vazgeçilmez bir üniversite merkezi yapan Endülüs tıp ilmidir. Fransa'da görülen ikinci büyük Müslüman dalgasını, XVI. yüzyılda İspanyol engizisyonundan kaçarak Fransa'ya sığınan Müslümanlar oluşturmaktadır. Fransa'nın müslümanlarla olan sıkı ticari ve siyasi ilişkileri, özellikle Kanuni Sultan Süleyman ve I. François'nın kurdukları ittifak sırasında eşine az rastlanır bir Hristiyan-İslami iş birliği örneği teşkil etmiştir. 1536'da Fransa 'ya verilen ahitname ile Osmanlı sınırları içinde dini, ticari ve hukuki sahalarda önemli imtiyazlar tanınmış, böylece Fransız tüccar, misyoner ve diplomatları imparatorluğun en önemli merkezlerine yerleşerek Müslümanları tanıma fırsatı bulmuşlardır.¹

Bugün Fransa'da İslami hüviyetiyle yaşayan nüfusun çekirdeğini, 1870'li yıllarda Kuzey Afrika'dan gelen ve eski Osmanlı tebaasından oldukları için "Turco" adıyla anılan ticaret erbabı teşkil etmektedir. Daha sonra işçilerle devam eden bu akın I. Dünya Savaşı başında 30-40 bin kişiye kadar yükselmiş, bu arada Fransız parlamentosuna ilk Müslüman milletvekili de 1896 yılında Montarlier'den seçilmiştir. 1974'ten itibaren Müslüman cemaatlerinin artık kalıcı oldukları anlaşıldığı için hükümet, bu grupların çeşitli ihtiyaçlarına cevap vermeye yönelik bir

¹ Faruk Bilici, "Fransa", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 1996, ss. 187-188.

dizi tedbir aldı. Radyo ve televizyonda dini programlara yer verilmesi, Müslüman mezarlıkları kurulması, bayram günlerinde izin kullandırılması, okullara İslam kültürü dersleri konulması ve özellikle ibadet yerlerinin açılmasına yardım edilmesi şeklinde özetlenebilecek olan bu tedbirler Müslümanların uzun mücadelelerden sonra elde edebildikleri hakların bazılarıdır. İslami hayatın Fransa'da gerçek yerini bulmasında ve Fransız toplumunun bir parçası haline gelmesinde Fransız Müslümanlarının rolü büyüktür.²

Fransa'da İslam ile ilgili araştırmalara gelecek olursak, Fransa'da Şarkiyat ve İslam ile ilgili çalışmalar önceleri yalnız Endülüs üniversitelerinde okutulan Arapça'nın XII. yüzyıldan itibaren eğitim programına alınmasıyla başladı. Daha 1117'de Reims ve Chartes şehirlerindeki dini okullarda Arapça öğretildiği bilinmektedir. 1170 yılında Papa III. Innocentius'un gayretiyle Paris'te ve arkasından da Toulouse'da Arapça ve İslam kültürüne yönelik ilimlerin öğretimine başlandı. Bu sürecin XIII. yüzyılda özellikle siyasi ve dini sebeplerle hızlandığı görülür. İlerleyen tarihlerde Bologne, Oxford, Salamanque, Vatikan ve Paris üniversitelerinde Arapça, İbranice, Süryanice ve Yunanca öğretilmesi için kürsü açılmasını kararlaştırdı. Böylece Fransa'da güneydeki Avignon'un yanı sıra Paris'te de üniversite seviyesinde Arapça öğretimine başlanmış oldu (1317). Daha sonra da bunlara Bordeaux'da (1441), yine Paris'te (1530) ve Sorbonne'da (1530) yeni kürsüler ilave edildi. 1669'da ünlü devlet adamı Jean Baptiste Colbert, ilk müstakil Doğu dilleri okulunu açtı (Ecole Nationale des Langues Orientales) ve bu okul Fransız İhtilali'nden sonra Direktuar idaresi döneminde yeni bir statüye kavuşturularak müslüman ülkelerine gidecek elçi, konsolos, tüccar ve şarkiyatçı gibi kişilerin Doğu dillerini öğrenebilecekleri ve İslam dünyasıyla ilgili toplu bilgileri alabilecekleri bir yüksekokula çevrildi (1795). XIX. yüzyılın başında Paris'teki üç ayrı eğitim kurumunda Arapça öğretiliyordu. XIX. yüzyılda şarkiyat ve İslam ilimleri alanlarında eser verenlerin çoğu bu müesseselerde görev yapan hocalardı. Dil alanındaki gayretler her şeyden önce tercüme yayınların doğmasına yol açtı. Önceleri daha çok Avrupa'da yaşayan Musevilerle Doğu'ya yerleşmiş bazı Batılılar'ın ilgilendikleri çeviri işlerini bu okullarda yetişmiş olan bilim adamları yürütmeye başladı ve onların yalnız tercüme ile yetinmeyerek özellikle İslam klasiklerini tenkitli metin çalışması şeklinde ortaya koymaları sonucu şarkiyatçılığın bir dalı olan İslam araştırmaları ortaya çıktı.³

Fransa'da İslam araştırmaları XIX ve XX. yüzyılla da büyük gelişme kaydetti. Napolyon'un Mısır'ı işgaliyle başlayan İslam ülkelerine hakim olma siyaseti Müslümanları tanıma, bu amaçla Arapça, Türkçe, Farsça öğrenme ve İslam üzerine çalışma gereğini doğurmuştu. XX. yüzyıl birbirine zıt siyasi teori ve uygulamalar dönemi oldu. Laiklik fikrinin yaygınlaşması, kilisenin derin bir kriz içine girmesi ve biraz da Marksizm'in ve materyalizmin tehdidi, özellikle de "insanların ve halkların eşitliği" prensibi yerine "Ari ırkın üstünlüğü" fikrini kabul ettirmeye çalışanların çıkardığı II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle tek tanrılı dinlerin hakim olduğu bölgeler, dolayısıyla Doğu ile Batı arasında bir yakınlaşma meydana geldi. Bu yakınlaşmanın sonucunda Fransa'ya yerleşen Muhammed Hamidullah, Ali Merad, Muhammed Arkoun gibi Müslüman araştırmacıların katkısı ve Fransa'nın İslam ülkelerinde açtığı kuruluşların yardımı ile hem İslam araştırmalarının konuları ve coğrafi sahası genişledi, hem de Müslüman ilim adamlarıyla kurulan iş birliği gelişti. Fransa'da mali sıkıntılara rağmen yürütülen İslam araştırmaları ve İslam ülkelerine yönelik eğitim ve öğretim bir canlılık kazandı. Halen Fransa'da mevcut yetmiş iki üniversitenin yirmisinde başta Arapça olmak üzere çeşitli seviyelerde Farsça, Türkçe ve Urduca öğretilmektedir. Bu üniversitelerde ayrıca İslam tarihi, coğrafya, iktisat, edebiyat, ilahiyat, sosyoloji ve siyasal bilgileri hem okutulmakta, hem de araştırmalar sürdürülüp her yıl bu konular üzerine birçok tez çalışması yürütülmektedir. Fransız üniversitelerinde 1973-1987

² Bilici, "Fransa", ss. 188-189.

³ Bilici, "Fransa", s. 190.

yılları arasında yarısı Mağrib ülkelerine ve özellikle de Fas ile Cezayir'e dair olmak üzere Arap dünyası hakkında altıbin tez yapılmıştır.⁴

Çalışmamızda İslam araştırmalarından yalnız İslam hukuku alanında yapılmış doktora tezlerini ele alacağız. Fransa'nın resmi tez arşiv sitesinde (<http://www.theses.fr/>) 1985'den günümüze kadar yapılan tezler arşivlendiği için o tarihten itibaren yapılmış olan doktora tezlerini tespit etmeye çalıştık. Çalışmanın sonunda 280 tez tespit ettik ve tespit ettiğimiz bu tezleri içeriği açısından hukuk tarihi, fıkıh usulü, ibadetler, aile hukuku, miras hukuku, eşya hukuku, borçlar hukuku, ticaret hukuku, tıp hukuku, mali hukuk, anayasa hukuku, yargılama hukuku, ceza hukuku ve devletler (uluslararası) hukuku şeklinde başlıklara ayırarak tasnif ettik. Tespit ettiğimiz tezleri sırasıyla ele alıp genel bir değerlendirme yapacağız.

A. Hukuk Tarihi

Hukuk tarihi, hukuk sistemlerinin doğuşu, gelişimi ve geçirdiği evreleri ortaya koyan ilim dalıdır. Fransa'da İslam hukuk tarihi ile ilgili yapılan tez çalışmaları şunlardır: Müslüman hukuku: "içtihat yasağından" reform girişimlerine,⁵ İbn Arabî etrafındaki ilk ihtilaflar: İbn Teymiyye (661-728/1263-1328),⁶ Kitâbü Mesâ'il-i'l-Hilâf fî Usûli'l-Fıkh: Hüseyin b. Alî es-Saymerî'nin hukuk metodolojisindeki farklılıkların sorunları: sunum, inceleme ve edisyon kritiği,⁷ Müslüman hukuku üzerine bir çalışmanın aynasında Fas toplumu: el-Yafrani tarafından yazılan Müslüman Kadıların Meclisleri (16. yy): edisyon kritiği, çeviri ve tarihi yorum,⁸ Endülüs ve Mağrip'te Muvahhidlerin hukuk-yargı sistemi 542-668/1147-1269,⁹ İmâm-ı Şafiî'nin Sünnî İslâm'ın Hukuk Metodolojisine Katkısı,¹⁰ Müslüman hukuk düşüncesinde dilbilimsel yansıma,¹¹ Muhammed et-Tâhir İbn Âşûr'un genel amaç teorisi: İslam hukukunun teleolojisine bir katkı,¹² Muhammed Bakır es-Sadr'da Şii Müslüman hukukundan bir ekonomik doktrinin teorileştirilmesinin buluşsal metodolojisi,¹³ Gazzâlî'de kıyas yoluyla hukuki muhakeme: "Esâsü'l-Kıyâs'ın incelenmesi ve tercümesi,¹⁴ Ömer b. Abdülaziz (ö. 101/720) ve İslam hukukunun oluşmasında ve geleneğin yazılmasındaki rolü,¹⁵ İslam düşüncesinin modernleşmesi için bir platforma doğru: Abdülmecid Şarfi, Muhammed Arkoun ve Nasr Hamid Ebu Zeyd düşüncesi üzerinden yeni bir alternatif,¹⁶ Tefsîr el-Bahrû'l-Muhît şerhinde

⁴ Bilici, "Fransa", ss. 191-193.

⁵ Issam Toualbi, *Le droit musulman: de "l'interdiction de la jurisprudence" aux tentatives de réforme*, Paris 1, 2011.

⁶ Cyrille Chodkiewicz, *Les premières polémiques autour d'Ibn 'Arabî : Ibn Taymiyya (661-728/1263-1328)*, Paris, 1985.

⁷ Abdelouahad Jahdani, *Kitâb Masâ'il al-hilâf fî usûl al-fıkh: les problèmes de divergences en méthodologie juridique de Husayn B'li al-Saymarî: présentation, analyse et édition critique*, Aix-Marseille 1, 1991.

⁸ Daniel Gazeau, *La société de Fès au miroir d'un ouvrage de droit musulman: le livre des séances des juges d'al-yafrani (XVIème siècle) : édition critique, traduction et commentaire historique*, Paris 1, 1997.

⁹ El Mostafa Benouis, *Le système juridico-judiciaire almohade en Al-Andalous et au Maghreb, 542-668/1147-1269*, Lyon 2, 2002.

¹⁰ Mohyddin Yahia, *La contribution de l'imâm As-Şâfi'î à la méthodologie juridique de l'islâm sunnite*, Paris, EPHE, 2003.

¹¹ Ali Abdelgadir, *La réflexion linguistique dans la pensée juridique musulmane*, Paris 7, 2003.

¹² Mourad Smaoui, *La théorie des finalités générales de Muhammad al-Tahir Ibn Ashur: une contribution à une téléologie de la loi musulmane*, Paris, EHESS, 2003.

¹³ Julien Pélessier, *Méthodologie heuristique de la théorisation d'une doctrine économique à partir du Droit musulman chiite chez Muhammad Baqir al-Sadr*, Toulouse 2, 2009.

¹⁴ Larabi Becheri, *Raisonnement juridique par analogie (qiyâs) chez Ġazzâlî: étude et traduction de "Asâs al-qiyâs"*, Aix-Marseille 1, 2009.

¹⁵ Abdelkarim Chetoui, *L'image de 'Umar b. 'Abd al-'Azîz (m. 101/720) et son rôle dans la formation du droit islamique et la mise par écrit de la tradition*, Paris, EPHE, 2015.

¹⁶ Kalthoum Saâfi Hamda (Saafi Hamda), *Vers une plateforme de modernisation de la pensée islamique: Une nouvelle alternative à travers la pensée de Abdelmagid Charfi, Mohammed Arkoun et Nasr Hamid Abou Zeid*, Paris 3, 2011.

Şafiî doktrininin Ebu Hayyân en-Nahvî üzerindeki etkisi,¹⁷ Undhang-Undhang Bantên: 17. ve 18. yüzyıllarda Bantên Sultanlığı (Java, Endonezya) kanunlarının derlemesinin filolojik çalışması,¹⁸ Orta Çağ Arap-İslam hukuk literatüründe Roma imgesi üzerine: Laik kökenleri ile kutsal yapısı arasındaki Müslüman hukuku,¹⁹ Gazzâlî ve İbn Rüşd: Ortaçağ İslam'ında hukuk teorisinin aktarımı: Gazzâlî'nin el-Müstasfâ'sının İbni Rüşd'ün Muhtasar el-Müstasfâ'sına referansla kısmi çevirisi üzerine bir çalışma,²⁰ Memluk döneminin sonu ile Osmanlı döneminin başlangıcı (15.-16. yüzyıllar) arasında Mısır ve Suriye'deki hukuku düşünmek,²¹ Tasavvuf ve hukukçu Muhammed el-Harrak (ö. 1845), manevi ve hukuki eseri,²² Hukuki akılcılık ile teolojik mülâhazalar arasındaki Hanbelîlik (XI.-XIV. yüzyıl): genel menfaat ilkesi (maslahat).²³

B. Fıkıh Usûlü

Fransa'da yapılan tez çalışmaları içerisinde fıkıh usulü ile ilgili yalnız beş tez tespit edilmiştir. Mısır'da pozitif ve İslami hukuk repertuarlarının etkileşimi: eleştirel, sosyolojik ve antropolojik bir perspektifte hukuk,²⁴ Sünnet: reformist doktrinde hukuk, toplum ve siyaset (19. - 20. yüzyıl),²⁵ Fetvaya tarihsel yaklaşım ve fetvanın Avrupa'ya uyarlanabilirliğine ilişkin beklentiler, Avrupa Fetva ve Araştırma Konseyi'nin katkısı,²⁶ Mısır hukukunda İslam hukukunun zorlama teorisi,²⁷ Fas içtihadı ışığında Müslüman hukukunda ehliyet.²⁸

C. İbadetler

İslam hukukunun ibâdât, muâmelât ve ukûbât şeklindeki üç ana başlığından ilki olan ibadetler konusunun Fransa'daki akademik çalışmalarda pek konu edilmediği görülmektedir. İbadetler başlığında değerlendirilebilecek yalnız iki tez tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, "klasik İslam'da cenaze törenleri (7-14. Yüzyıl): metinsel temeller ve hukuk öğretileri üzerine çalışmalar",²⁹ ikincisi ise "normatif İslam'a antropolojik bir yaklaşım için" adlı tezdır.³⁰

-
- ¹⁷ Salem Aiblu, *L'influence de la doctrine chafi'ite sur Abû Hayyan al-Nahwî dans son commentaire Tafşir al-Bahr al-Muhîr*, Lyon 2, 2012.
- ¹⁸ Ayang Utriza Yakin, *Undhang-Undhang Bantên: étude Philologique de la Compilation des Lois du Sultanat de Bantên (à Java, Indonésie) aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Pars, EHESS, 2013.
- ¹⁹ Khalil El Moukhtari, *De l'image de Rome au sein de la littérature juridique arabo-islamique médiévale: le droit musulman entre ses origines profanes et sa configuration sacralisée*, Clermont-Ferrand 1, 2013.
- ²⁰ Aida Farhat, *Al-Ġazâlî et Ibn Rüşd: la transmission de la théorie légale dans l'islam médiéval: essai de traduction partielle d'al-Mustasfâ «la Quintessence de la théorie légale» d'Al-Ġazâlî avec référence au Muhtaşar al-Mustasfâ «l'Abrégé de la Quintessence» d'Ibn Rüşd*, Paris, EPHE, 2014.
- ²¹ Sabrina I. Sohbi, *Penser la loi en Egypte et en Syrie entre la fin de l'époque mamelouke et le début de l'époque ottomane (XVe-XVIIe s.)*, Aix-Marseille, 2016.
- ²² Tarik Bengarai, *Le soufi et juriste Muḥammad al-Ḥarrâq (m.1845), son œuvre spirituelle et juridique*, Paris Sciences et Lettres (ComUE), 2019.
- ²³ Marion Weisslinger, *Le Hanbalisme entre rationalités juridiques et considérations théologiques (XIème-XIVème siècle): le principe d'intérêt général (maslaha)*, Lyon, 2020.
- ²⁴ Baudouin Dupret, *Le jeu des répertoires juridiques positif et islamique en Egypte: le droit, entre théorie critique, sociologie et anthropologie*, Paris, Institut d'études politiques, 1996.
- ²⁵ Mohamed el Amine Guarraoui, *La sunna: droit, société et politique dans la doctrine réformiste (19ème - 20ème siècle)*, Paris 2, 2015.
- ²⁶ Gökmen Çitak, *Approche historique de la fatwa et perspectives de son adaptabilité en Europe, la contribution du Conseil Européen de la Fatwa et des Recherches*, Lyon, 2016.
- ²⁷ Amir Shishi, *La théorie de la contrainte du droit musulman au droit égyptien: contribution à l'histoire d'une institution*, Toulouse 1, 2011.
- ²⁸ Sanaâ Azizi, *La capacité en droit musulman à la lumière de la jurisprudence marocaine*, Perpignan, 2007.
- ²⁹ Mohammed Hendaz, *Les rituels funéraires dans l'Islam classique (VIIe-XIVe siècle) : études des fondements textuels et des doctrines juridiques*, Paris, EPHE, 2011.
- ³⁰ Mohammed Hocine Benkheira, *Pour une approche anthropologique de l'islam normatif*, Paris 3, 1994.

D. Aile Hukuku

Aile hukuku, akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlanan fertlerin³¹ karşılıklı ilişkilerini hak ve vazifelerini düzenleyen hukuk dalıdır.³² Bu hukuk dalı, evlilik öncesi nişanlanma, evlilik akdi, mehir, evlilik engelleri, evlilikten doğan hak ve sorumluluklar, boşanma, nafaka, velayet, evlat edinme ile ilgili konuları ele almaktadır.³³

Fransa'daki tez çalışmalarında aile hukuku çerçevesine giren muhtelif konularda yapılan çalışmalar şunlardır: Fransa'da yaşayan Mağrip halkının evlilik oluşumu: hukuk sosyolojisi ve kanunların ihtilafları üzerine çalışma,³⁴ göçün yarattığı hukuki sorunlar ve Mağrip halkının Fransa'ya entegrasyonu,³⁵ karma birlikteliklerdeki Müslüman bir babadan doğan reşit olmayan küçüklerin hukuki statüsü,³⁶ İslami mevzuat ve aile planlaması hakkı: Tunus hukuku: gelenek ve modernite arasında,³⁷ Müslüman hukukunda evliliğin hükümsüzlüğü,³⁸ Mağrip haklarında kadınların statüsü,³⁹ Moritanya hukukunda evlilik koşulları: Şeriat ve Halpou gelenekleri arasında,⁴⁰ çağdaş Müslüman doktrinlerinde evlilik otoritesi; İran ve Fas pozitif hukuku,⁴¹ Mağrip'te aile hukukunda İslam ve modernite: Cezayir, Fas ve Tunus arasında karşılaştırmalı çalışma,⁴² Cezayir hukukunda Kafala ve Fransız hukukundaki etkileri,⁴³ yeni aile kanununa göre Fas hukukunda anlaşmazlık nedeniyle boşanma,⁴⁴ İran hukukunda kadınların mali durumu,⁴⁵ 2004 Fas Aile Kanununun Fransız özel uluslararası hukuku tarafından kabulü: evlilik ve etkileri,⁴⁶ Komor hukukunda çocuğun hukuki statüsünün evrimi: modernite testine tabi tutulan hukuki çoğulculuğun tarihi,⁴⁷ bir hukuk sisteminin inşası: Mayotte'de gelenek ve hukukun karşı karşıya gelmesi,⁴⁸ evlilik birliğine ilişkin görüş ayrılıkları: Fransız hukuku - Libya hukuku,⁴⁹ Fas hukukunda ve Fransız - Fas ilişkilerinde çok eşlilik ve reddi,⁵⁰ VI. Muhammed döneminde Fas aile hukukunun söylemselliği üzerine: Reform sürecinin siyasi

³¹ Mehmet Akif Aydın, "Aile", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, TDV Yayınları, C. 2, s. 196.

³² Hayreddin Karaman, "İslam Hukuku 2", s. 59.

³³ Talib Türkan, "İslam Hukuku El Kitabı", s. 437.

³⁴ Edwige Rude-Antoine, *La formation du mariage des maghrébins vivant en France: étude de sociologie juridique et de conflits de lois*, Paris1, 1989.

³⁵ Georges Gassiot, *Les problèmes juridiques posés par l'immigration et l'intégration des maghrébins en France*, Aix-Marseille 3, 1990.

³⁶ Talal Khodari, *Le statut juridique du mineur né de père musulman dans les unions mixtes*, Paris 2, 1996.

³⁷ Raoudha Maamache-Ben Cheikh, *La législation islamique et le droit à la planification des naissances: le droit tunisien: entre tradition et modernité*, Lyon 3, 2002.

³⁸ Saïd Bouhart, *La nullité du mariage en droit musulman*, Perpignan, 2004.

³⁹ Julie Escudier, *Le statut de la femme dans les droits maghrébins*, Toulouse 1, 2005.

⁴⁰ Ibrahima Bocar, *Thiam Les conditions du mariage en droit mauritanien: entre la Shari'a et les coutumes halpoulars*, Perpignan, 2006.

⁴¹ Bahieh Agahi-Alaoui, *L'autorité maritale dans les doctrines musulmanes contemporaines et les droits positifs iranien et Marocain*, Perpignan, 2008.

⁴² Mariam Monjid, *L'Islam et la modernité dans le droit de la famille au Maghreb: étude comparative: Algérie, Maroc et Tunisie*, Toulouse 1, 2010.

⁴³ Yamina Houhou, *La Kafala en droit algérien et ses effets en droit français*, Pau, 2014.

⁴⁴ Rabia Boussahmain, *Le divorce pour discorde en droit marocain sous le nouveau code de la famille*, Nice, 2014.

⁴⁵ Zahra Al Sadat Navabzadeh, *La situation financière de la femme en droit iranien*, Paris10, 2014.

⁴⁶ Asmaa Mazouz, *La réception du Code marocain de la famille de 2004 par le droit international privé français: le mariage et ses effets*, Strasbourg, 2014.

⁴⁷ Samina Chakira, *L'évolution du statut juridique de l'enfant en droit comorien: histoire d'un pluralisme juridique à l'épreuve de la modernité*, Perpignan, 2014.

⁴⁸ Laoura Ahmed, *La construction d'un système juridique: la confrontation de la coutume et de la loi à Mayotte*, Strasbourg, 2015.

⁴⁹ Assma El Harari Al Shawesh, *Regards croisés sur les unions conjugales: droit français - droit libyen*, Sorbonne Paris Cité, 2016.

⁵⁰ Zaynab Daoudi, *La polygamie et la répudiation en droit marocain et dans les relations Franco-marocaines*, Lille 2, 2017.

yönelimi ve temsili,⁵¹ Cezayir hukukunda evliliğin geçersizliği ve boşanma nedenleri,⁵² 11 Temmuz 1975 tarihli boşanma kanunundan bu yana uluslararası özel hukuk kapsamında Fransız-Fas ilişkileri,⁵³ Müslüman hukukunda kadınların boşanması: Mısır örneği,⁵⁴ Aile kavramının İslam hukukundaki teklifi ve Fransız hukukundaki çoğulculuğu,⁵⁵ eşler arasındaki hukuki ilişkiler: Fransız hukuku ile Fas hukukunun karşılaştırmalı incelenmesi,⁵⁶ annesinin rahminde uyuyan çocuk: Mağrip inancının etnolojik ve hukuki incelemesi,⁵⁷ bilginin modellenmesi ve elektronik ansiklopedi: Karar desteği ve Müslüman evlilik hukuku kaynaklarına erişim.⁵⁸ Fas'ta çocuk haklarının korunması: sabitlikler ve zorluklar,⁵⁹ Fransız uluslararası özel hukuku ve İslamî talak,⁶⁰ kadın erkek eşitliği ve uluslararası özel hukuk,⁶¹ Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi ışığında İran hukukunda çocuğun statüsü,⁶² Müslüman hukukunda gelenekler ve yasaklar arasında evlat edinme tarihi,⁶³ evlilik dışı doğan çocuk ve Cezayir hukuku,⁶⁴ İslam hukukunun Fas uluslararası özel hukuku üzerindeki etkisi.⁶⁵ Cezayirli kadınların hukuki statüsünün evrimi,⁶⁶ Müslüman ülkelerdeki sünni mezheplerde evlat edinme ve akrabalık,⁶⁷ Fas medeni hukuku: Müslüman hukuku ile Fransız hukuku arasında,⁶⁸ Cezayir, Fas ve Tunus hukukunda ve Fransız hukukunda akrabalık,⁶⁹ Mağrip Devletleri ile Fransızca konuşan Avrupa Devletleri (Fransa ve Belçika) arasındaki evlilik bağlarının çözülmesi ve etkileri ile yüzleşmesi,⁷⁰ Mudavana'dan Aile Yasasına: süreklilik veya tarihsel kırılma,⁷¹ Fas'ta gelenek ve modernleşme arasında Yahudi ve Müslüman evliliği: sosyolojik ve yasal yaklaşımlar,⁷² Senegal aile hukukunda hukuk sistemlerinin rekabeti: gelenekler, Müslüman hukuku ve pozitif hukuk.⁷³ Cezayir Müslüman hukuku ve yargı yetkisi çatışmaları: evliliğin

- ⁵¹ Mariam Ben Zliha, *De la discursivité du droit de la famille marocain sous Mohamed VI: une orientation politique du processus des réformes et sa représentation*, Strasbourg, 2018.
- ⁵² Djilali Tchouar, *Causes de nullité de mariage et causes de divorce en droit algérien*, Rennes 1, 1987.
- ⁵³ Driss Chabi, *Les relations franco-marocaines de droit international privé depuis la loi du 11 juillet 1975 sur le divorce*, Strasbourg 3, 1987.
- ⁵⁴ Amina Shemais, *Le divorce de la femme en droit musulman: le cas de l'Égypte*, Paris 2, 1987.
- ⁵⁵ Hassan Ferkh, *L'unicité de la notion de famille en droit musulman et sa pluralité en droit français*, Lyon 3, 1994.
- ⁵⁶ Mohamed Chafi, *Les rapports juridiques entre époux: étude comparative du droit français et du droit marocain*, Paris 2, 1989.
- ⁵⁷ Joël Colin, *L'enfant endormi dans le ventre de sa mère: étude ethnologique et juridique d'une croyance au Maghreb*, Strasbourg 2, 1994.
- ⁵⁸ Jamal Osman Abdallah, *Modélisation de la connaissance et encyclopédie électronique: aide à la décision et accès aux sources du droit musulman du mariage*, Montpellier 1, 1994.
- ⁵⁹ Hynd Ayoubi Idrissi, *La protection des droits de l'enfant au Maroc: constances et défis*, Grenoble 2, 1998.
- ⁶⁰ Roula El-Husseini Begdache, *Le droit international privé français et la répudiation islamique*, Paris 2, 1999.
- ⁶¹ Yona Haddad, *L'égalité entre l'homme et la femme et le droit international privé*, Paris 2, 1999.
- ⁶² Mohammad Ali Zamiri, *Le statut de l'enfant en droit iranien à la lumière de la Convention internationale relative aux droits de l'enfant*, Paris 11, 2000.
- ⁶³ Mimoun Bendjillali, *Histoire de l'adoption en droit musulman entre coutume et prohibition*, Paris 8, 2001.
- ⁶⁴ Houari Belarbi, *L'enfant né hors mariage et le droit algérien*, Lyon 3, 2002.
- ⁶⁵ Boujamâa Belbesbes, *L'influence du droit musulman sur le droit international privé marocain*, Perpignan, 2002.
- ⁶⁶ Assia Bessa, *L'évolution du statut juridique de la femme algérienne*, Perpignan, 2004.
- ⁶⁷ Raynald Herbaut, *L'adoption et la filiation dans les pays musulmans de rite sunnite*, Perpignan, 2004.
- ⁶⁸ Hasna Selmaoui, *Le droit civil marocain: entre droit musulman et droit français*, Toulouse 1, 2006.
- ⁶⁹ Siham El- Rhayamine, *La filiation dans les droits algérien, marocain et tunisien et en droit français: étude comparative*, Perpignan, 2008.
- ⁷⁰ Hafida Bouchareb-Cassar, *La confrontation de la dissolution du lien conjugal et ses effets entre les Etats magrébins et les états européens francophones (France et Belgique)*, Paris 8, 2008.
- ⁷¹ Assia Gourram, *De la Moudawana au Code de la famille: continuité ou rupture historique*, Perpignan, 2010.
- ⁷² Mustafa Salmi, *Le mariage juif et le mariage musulman au Maroc entre tradition et modernisation: Approches sociologique et juridique*, Paris 8, 2011.
- ⁷³ Cheikh Gadiaga, *La concurrence des systèmes juridiques en droit sénégalais de la famille: les coutumes, le droit musulman et le droit positif*, Paris 1, 2011.

feshi,⁷⁴ Cezayir Müslüman hukuku ve yargı yetkisi çatışmaları: evliliğin oluşumu ve etkisi,⁷⁵ Fas aile hukukunda geleneksellik ve modernlik,⁷⁶ çocuk hakları: Müslüman hukuku kaynağı üzerinden Fransız hukuku ve Fas pozitif hukukunun incelenmesi,⁷⁷ Fransız hukuku Müslümanların evlatlık anlayışıyla karşı karşıya.⁷⁸ Libya hukukunda çocuğun korunması: bulgular ve bakış açıları,⁷⁹ İslam'da metin ile uygulama arasındaki kadının durumu,⁸⁰ Müslüman aile hukuku reformları ve Fransız hukuk düzeni,⁸¹ tıbbi destekli üreme yoluyla doğan çocuklar: Fransız, İngiliz ve İran yasalarının karşılaştırmalı çalışması,⁸² Müslüman hukukuna göre aile kurumlarında kadınların hukuki statüsü ve Fransız kanunlarına göre kabulleri (Cezayir hukuku modernite testine tabi tutuldu),⁸³ karşılaştırmalı uluslararası özel hukukta değer çatışmaları ve kanunlar ihtilafı: boşanma davası.⁸⁴

E. Miras Hukuku

İslam hukuk literatüründe ferâiz olarak adlandırılan⁸⁵ miras hukuku, kişinin ölümünden sonra mal varlığının dağılımını düzenleyen hukuk dalı şeklinde tanımlanmaktadır.⁸⁶ Bu mahiyete sahip üç tez tespit edilmiştir. Mali miras hukuku reformu üzerine düşünceler,⁸⁷ Senegal vasiyet ve miras hukukunda hukuki çoğulculuk,⁸⁸ Müslüman miras hukukunda Mâlikî geleneğinin özellikleri.⁸⁹

E. Eşya Hukuku

Şahısların eşya (mal) üzerindeki hâkimiyetlerinden doğan meseleleri düzenleyen⁹⁰ eşya hukuku ile alakalı şu tezler tespit edilmiştir: İslam hukuk düşüncesinde mülkiyet bireyci veya sosyalist mi?⁹¹ Müslüman ülkelerde insan hakları ve özel mülkiyet: karşılaştırmalı bir çalışma,⁹² Fas hukukunda mülkiyet kavramı ve kamulaştırma teorisi üzerine bir çalışma,⁹³ Tunus hukukunda cansız şeyler için sorumluluk,⁹⁴ bir gayrimenkul ortak mülkiyetinde ortak malik

⁷⁴ Nacer Debba, *Droit musulman algérien et conflits de juridictions: dissolution du mariage*, Perpignan, 2011.

⁷⁵ Rafik Dris, *Droit musulman algérien et conflits de juridictions: formation et effet du mariage*, Perpignan, 2011.

⁷⁶ Badreddine Lamaddeh, *Le traditionnel et le moderne en droit marocain de la famille*, Montpellier 1, 2012.

⁷⁷ Hanane El Qotni (El qotni), *Les droits de l'enfant: étude du droit français et du droit positif marocain à travers la source du droit musulman*, Lyon 3, 2013.

⁷⁸ Youssouf Ali Robleh, *Le droit français confronté à la conception musulmane de la filiation*, Grenoble, 2014.

⁷⁹ Mohamed Eltashani, *La protection de l'enfant en droit Libyen: constats et perspectives*, Toulon, 2014.

⁸⁰ Zeina el- Tibi, *La condition de la femme dans l'Islam entre le texte et la pratique*, Caen, 2015.

⁸¹ Kalssouma Ali Ahmed, *Les reformes musulmanes du droit du couple et l'ordre juridique français*, Université Grenoble Alpes (ComUE), 2017.

⁸² Elaheh Mohseni, *Les enfants nés par assistance médicale à la procréation: étude comparée des droits français, anglais et iranien*, Lyon, 2018.

⁸³ Ismahane Abbou, *Le statut juridique de la femme dans les institutions familiales de droit musulman et leur réception par le droit français. (Le droit algérien à l'épreuve de la modernité)*, Toulouse 1, 2019.

⁸⁴ Mohamed Abdo, *Conflits de valeurs et conflits de lois en droit international privé comparé: le cas du divorce*, Aix-Marseille, 2020.

⁸⁵ Koçak, *İslam Hukuku*, s. 314.

⁸⁶ Koçak, *İslam Hukuku*, s. 311.

⁸⁷ Toumany Diallo, *Réflexion sur une réforme du droit malien des successions*, Orléans, 1992.

⁸⁸ Amsatou Sow Sidibé, *Le pluralisme juridique en droit sénégalais des successions ab intestat*, Paris 2, 1987.

⁸⁹ Otmame Lakhdari, *Le particularisme du rite malékite en droit musulman successoral*, Perpignan, 2001.

⁹⁰ Hayreddin Karaman, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, c. 2, s. 237

⁹¹ Soliman Rady, *La propriété dans la pensée juridique de l'islam individualiste ou socialiste?*, Paris12, 1989.

⁹² Abulwahab Muhammad Elhassan, *Droit de l'homme et propriété privée dans les pays musulmans: essai comparatif*, Aix-Marseille 3, 1988.

⁹³ Abdelaziz Senhaji, *Essai sur la notion de propriété et la théorie de l'expropriation pour cause d'utilité publique en droit marocain*, Paris 11, 1988.

⁹⁴ Abdessattar Khouldi, *La responsabilité du fait des choses inanimées en droit tunisien*, Aix-Marseille 3, 1990.

statüsü: Fransız hukuku, Suriye hukuku ve Müslüman hukuku karşılaştırmalı incelemesi,⁹⁵ Korsika'da, Avrupa'yı çevreleyen ülkelerde ve Akdeniz çevresindeki "ağaçlandırma" mülk kanunu,⁹⁶ Fransız hukukunda rehin evrimi: İslam hukuku ile karşılaştırmalı bir çalışma,⁹⁷ Kudüs'te vakıf mallarının mülkiyet statüsünün dönüşümü için harekete geçen dini vakıflar (1858-1917),⁹⁸ Fransız ve Fas noterlerinin misyonu: karşılaştırmalı hukuk çalışması,⁹⁹ 1913'ten beri tapu sicil memurunun yetkileri ve sorumlulukları: Müslüman hukuku ile Roma-Germen hukuku arasındaki normatif yakınlaşmanın kalbinde tarihi bir yapı,¹⁰⁰ Müslüman hukuku ışığında Fransız ve Kuveyt hukukunda gayrimenkule sahip olma,¹⁰¹ 1841'den 1975'e kadar Komor toprak sistemi,¹⁰² Fas'ta su hukuku,¹⁰³ İstanbul'dan Cezayir'e: Osmanlı döneminde Subul el-Hayrat Vakfı'nın ve Hanefî camilerinin kurulması (18. yüzyılın başından Fransız kolonizasyonuna kadar),¹⁰⁴ Müslüman telif hakkı doktrini çalışmalarına katkı.¹⁰⁵

G. Tıp Hukuku

Tıp hukuku kapsamında değerlendirilecek üç doktora tezi bulunmaktadır: Biyotıp, dinler ve hukuk: İslam ve Yahudilik arasında karşılaştırmalı çalışma,¹⁰⁶ tıbbi uygulama hatası sorumluluğu: Fransa ve Mısır'da tazminat ve cezalar,¹⁰⁷ Müslüman hukuku ve tıbbi sorumluluğun özgüllüğü.¹⁰⁸

H. Borçlar Hukuku

Modern hukukta benimsenen kamu-özel hukuk ayırımında borçlar hukuku özel hukukun alt başlıklarındandır.¹⁰⁹ İnsanların ekonomik ilişkilerinin hukuk açısından görünüşünü yansıtan¹¹⁰ borçlar hukuku fıkıh kitaplarında buyu' başlığı altında incelenmektedir.¹¹¹

Yaptığımız inceleme sonucunda Fransa'daki doktora çalışmalarında borçlar hukuku ile ilgili, senet kavramının tarihsel gelişimi: Fransız, Mısır ve Müslüman hukuku arasında karşılaştırmalı çalışma,¹¹² Arap ülkelerinin kanunlarında sözleşme öncesi dönem.¹¹³ Sözleşme

- ⁹⁵ Hatem Tawaschi Al-Baiate, *Le statut du copropriétaire au sein d'une copropriété immobilière: étude comparative de droit français, de droit syrien et de droit musulman*, Bordeaux 4, 1995.
- ⁹⁶ Florence Jean, *La propriété "arboraire" en Corse et dans les pays environnants d'Europe et du pourtour de la Méditerranée*, Corte, 2001.
- ⁹⁷ Mohammad-Ammar Torkmanie-Ghazal, *L'évolution du gage en droit français: étude comparée avec le droit musulman*, Lyon, 2004.
- ⁹⁸ Musa Sroor, *Fondations pieuses en mouvement de la transformation des status de propriété de biens waqfs à Jérusalem (1858-1917)*, Aix-Marseille 1, 2005.
- ⁹⁹ Saâd Lahrichi, *La mission des notaires français et marocains: étude de droit comparé*, Montpellier 1, 2006.
- ¹⁰⁰ Berraho Benachour, *Les attributions et la responsabilité du conservateur de la propriété foncière depuis 1913: Une construction historique au coeur d'une convergence normative entre droit musulman et droit romano-germanique*, Perpignan, 2008.
- ¹⁰¹ Husain Alrashidi, *La possession de la propriété immobilière en droit français et en droit koweïtien à la lumière du droit musulman*, Strasbourg 3, 2008.
- ¹⁰² Mouhssini Hassani-El-Barwane, *Le système foncier comorien de 1841 à 1975*, La Réunion, 2010.
- ¹⁰³ Fouzi Rherrousse, *Le droit des eaux au Maroc*, Paris 13, 2011.
- ¹⁰⁴ Zakia Zahra, *D'Istanbul à Alger: la fondation de waqf des Subul al-Khayrât et ses mosquées hanéfites à l'époque ottomane (du début du XVIIIe siècle à la colonisation française)*, Aix-Marseille, 2012.
- ¹⁰⁵ Maher Ayroud, *Contribution à l'étude de la doctrine musulmane du droit d'auteur*, Politiers, 2017.
- ¹⁰⁶ Omar Fassatoui, *Biomédecine, religions et droit: étude comparative entre islam et judaïsme*, Aix-Marseille, 2013.
- ¹⁰⁷ Hosni Diab, *La responsabilité pour faute médicale: indemnités et sanctions en France et en Egypte*, Perpignan, 2014.
- ¹⁰⁸ Safar Haji Safar, *Le Droit musulman et la spécificité de la responsabilité médicale*, Lyon 3, 2015.
- ¹⁰⁹ Talib Türcan, "İslam Hukuku El Kitabı", s. 585
- ¹¹⁰ Hayreddin Karaman, "İslam Hukuku III", s. 17.
- ¹¹¹ Ahmet Yaman, "İslam Hukukuna Giriş", s. 245.
- ¹¹² Mohamed Abdel Moneim Darwish, *Évolution historique de la conception de la lettre de change: étude comparée entre le droit français, le droit égyptien et le droit musulman*, Paris1, 1990.

hukukunda risk,¹¹⁴ Moritanya borçlar ve sözleşmeler kanununda Fransız hukuku ve Müslüman hukuku: rıza örneği,¹¹⁵ Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda aynı infaz; Fransa-İran karşılaştırmalı hukuk çalışması.¹¹⁶ Fas hukukunda pasif dayanışma: Müslüman hukuku ile Roma-Germen hakları arasındaki normatif yakınlaşmanın kalbindeki tarihi bir yapı,¹¹⁷ Fas hukukunda dayanışma yükümlülükleri: Bir Roma-İslam kurumunun tarihine katkı,¹¹⁸ Borçlar hukuku ve Müslüman hukuku,¹¹⁹ Roma hukuku ve İslam hukuku etkileşimi: borçlar hukuku örneği,¹²⁰ gibi başlıkların tez konusu olarak çalışıldığını tespit ettik.

I. Ticaret Hukuku

Ticari işletmeler, ticaret ortaklıkları, kıymetli evraklar, deniz ticaret hukuku ve sigorta hukuku gibi ticari konuları inceleyen hukuk dalı ticaret hukukudur.¹²¹ Kişiler arası adi borç ilişkileri borçlar hukukunun daha geniş ve kapsamlı sözleşmeler ise ticaret hukukunun konusudur.

Yapılan çalışmada ticaret hukuku ile ilgili şu tezler tespit edilmiştir: İslami bankacılık yasasının oluşturulması,¹²² dinden bankacılığa: Fransa'da İslami bankacılık hukuku çalışmasına katkı,¹²³ Fransız hukukunda İslami risk sermayesi: hukuki analiz.¹²⁴ Afrika'da hasarı onarma aracı olarak dayanışmadan sigorta kavramına: Benin ve Moritanya örneği,¹²⁵ İslami finans sisteminde alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemlerinin genişletilmesine doğru,¹²⁶ Fransız hukukunda sukukun yerinin analizi,¹²⁷ Avrupa'da İslami finans araçlarının aktarımı,¹²⁸ İslami ekonomi anlayışı ve tarihsel pratiği.¹²⁹ Müslüman deniz hukuku ve deniz hukuku tarihindeki yeri,¹³⁰ Kuveyt'te sosyal koruma: emeklilik sigortası üzerine bir çalışması,¹³¹ İslami bankalar: genel sorunlar ve kalkınma beklentileri,¹³² görev süresinin sonu: Müslüman hukukuna referansla Fransız ve Mısır hukukunda karşılaştırmalı çalışma,¹³³ İslami bankacılık: Batı tarzı bir

¹¹³ Omar Belaiche, *La période précontractuelle dans les droits des pays arabes*, Paris 2, 2017.

¹¹⁴ Hanifa Benchabane, *L'alea dans le droit des contrats*, Rennes 1, 1989.

¹¹⁵ Braham Sidi Abdoullah, *Droit français et droit musulman dans le code mauritanien des obligations et contrats: l'exemple du consentement*, Orléans, 1998.

¹¹⁶ Hassan Fereshtyan, *L'exécution forcée en nature en cas d'inexécution des obligations contractuelles étude de droit comparé franco-iranien*, Reims, 2000.

¹¹⁷ Abdelhadif Afrani, *La solidarité passive en droit marocain: une construction historique au coeur d'une convergence normative entre droit musulman et droits romano germaniques*, Perpignan, 2008.

¹¹⁸ Amal El Khalfi épouse Zahti, *Les obligations solidaires en droit marocain: contribution à l'histoire d'une institution romano-islamique*, Perpignan, 2009.

¹¹⁹ Boubacar Diop, *Droit des obligations et droit musulman*, Normandie, 2017.

¹²⁰ Payam Ahmadi Rouzbahani, *Les interactions du droit romain et du droit musulman: l'exemple du droit des obligations*, Paris 2, 2021.

¹²¹ Ejder Yılmaz, "Hukuk Sözlüğü", s. 319.

¹²² Michaël Moaté, *La création d'un droit bancaire islamique*, La Rochelle, 2011.

¹²³ Mballo Thiam, *De la religion à la banque: Contribution à l'étude d'un droit bancaire islamique en France*, Toulon, 2013.

¹²⁴ Dorsaf Matri, *Le capital risque islamique en droit français: analyse juridique*, Paris 1, 2014.

¹²⁵ Louis Rodrigue Kotoko, *De la solidarité comme moyen de réparation du préjudice en Afrique à la notion d'assurance: le cas du Bénin et de la Mauritanie*, Normandie, 2017.

¹²⁶ Mireille Moukarzel, *Vers un élargissement des méthodes alternatives du règlement des différends dans le système financier Islamique*, Université Paris-Saclay (ComUE), 2019.

¹²⁷ Zeina Zeidan, *Analyse de la place des sukuk en droit français*, Paris 2, 2019.

¹²⁸ Sarah Mansour H. Alyami, *La transposition des outils de la finance islamique en Europe*, Normandie, 2020.

¹²⁹ Souheib Al Chamı Mohamed, *Conception islamique de l'économie et sa pratique historique*, Paris 7, 1987.

¹³⁰ Moustafa Ragab, *Le droit maritime musulman et sa place dans l'histoire du droit maritime*, Aix-Marseille 3, 1987.

¹³¹ Anwar Al-Fuzae, *La protection sociale au Koweit: étude de l'assurance-pension*, Montpellier 1, 1987.

¹³² Hamid Algabid, *Les banques islamiques: problématique générale et perspectives de développement*, Paris 1, 1988.

¹³³ Mohamed Helalia, *La fin du mandat: étude comparée en droit français et égyptien avec référence au droit musulman*, Clermont-Ferrand 1, 1988.

hukuk sistemine uyum sağlama girişimi,¹³⁴ Faizli kredi sorunu ve İslami bankacılığın hukuk sistemi,¹³⁵ Fas'taki iş sözleşmesi üzerine düşünceler,¹³⁶ eski yasalar, Katolik doktrini, pozitif hukuk ve Müslüman hukuku ışığında faizli krediler ve tefecilik.¹³⁷ İslam ahlak düzeni ve sözleşme: Ticari işlemlerde uygulanan Müslüman sözleşme sistemi ile modern hukukun hukuk tekniği arasındaki ilişkinin incelenmesine bir katkı.¹³⁸ Suudi Arabistan'da mesleki risklere karşı sosyal koruma,¹³⁹ İslam'ın etkisi altındaki finansal sistemlerin teorisi ve pratiği,¹⁴⁰ himaye döneminde borçlar ve sözleşmeler kanununu (D.O.C.) oluşturan kararname ışığında iş sözleşmesi: Fas sosyal hukuk tarihine katkı,¹⁴¹ İslami bankaların finanse ettikleri şirketlerin yönetimine katılımı,¹⁴² İslami bankalarda faizli kredi ikameleri.¹⁴³ İslami bankacılık: verimlilik ve kısıtlamalar,¹⁴⁴ Tanrı'nın parası: Müslüman finansal sistemlerinin ekonomik antropolojisine katkı,¹⁴⁵ İslam ve sosyal güvenlik,¹⁴⁶ İslam hukukunda fiyat,¹⁴⁷ İslami bankaların sermaye yapısı, karlılığı ve riskleri,¹⁴⁸ Fransız hukukuna göre bankacılık ve İslami finans,¹⁴⁹ Fransa-Ürdün karşılaştırmalı hukukunda elektronik sözleşmelerde genel satış koşulları.¹⁵⁰ Burzulî'nin Nevazil-i Ahkâm'ı ve el-Venşerîsî'nin el-Mî'yâr'ına göre İfrîkaye Hafsid'deki hukuki normlar ve ticari uygulamalar,¹⁵¹ İslami kredi işlemleri için Fransız yasal çerçevesi,¹⁵² hangi ülkenin hukuku? İslami finans hizmetleri endüstrisindeki otorite sistemlerinin karşılaştırmalı çalışması,¹⁵³ türevler, piyasa riskleri ve "garar": İslami bir alternatif arayışı.¹⁵⁴ Müslüman hukukunda finansman ve yatırım işlemleri,¹⁵⁵ İslami bankalar için meşru ve yasal arasında muhasebe standardizasyonunun olasılığı: IFAS'tan IAS/IFRS'ye muhasebe yakınsamaları

- ¹³⁴ Alain Abi Haidar, *La banque islamique: essai d'intégration dans un système juridique de type occidental*, Paris 2, 1991.
- ¹³⁵ Ahmed El Badry El Sadek, *La question du prêt à intérêt et le système juridique de la banque islamique*, Paris, 1993.
- ¹³⁶ Keltoum Touba, *Réflexions sur le contrat de travail au Maroc*, Paris 10, 1993.
- ¹³⁷ Jaouad El Malhouf, *Le prêt à intérêt et l'usure au regard des législations antiques, de la doctrine catholique, du droit positif et du droit musulman*, Paris, 1994.
- ¹³⁸ Nayla Comair-Obeid, *L'ordre moral islamique et le contrat: contribution à l'étude des rapports du système contractuel musulman appliqués aux techniques juridiques du droit des affaires*, Paris 2, 1994.
- ¹³⁹ Saleh Alssayary, *La protection sociale contre les risques professionnels en arabie saoudite (étude de la réparation sociale)*, Nantes, 1996.
- ¹⁴⁰ Ali Toussi, *Théorie et pratique des systèmes financiers sous l'influence de l'Islam*, Lyon 2, 1998.
- ¹⁴¹ Miloudi Zalmat, *Le contrat de travail à la lumière du dahir formant code des obligations et des contrats (D. O. C.) pendant le Protectorat: contribution à l'histoire du droit social marocain*, Perpignan, 2001.
- ¹⁴² Hicham Chemaitelly, *Participation des banques islamiques à la gestion des entreprises qu'elles financent*, Bordeaux 4, 2005.
- ¹⁴³ Layla El Hatimi, *Les substituts du prêt à intérêt dans les banques islamiques*, Perpignan, 2007.
- ¹⁴⁴ Abdelkabar Zahid, *La banque islamique: efficacité et contraintes*, Lille 2, 2007.
- ¹⁴⁵ Mohamed Fall Ould-Bah, *L'argent de Dieu: contribution à une anthropologie économique des systèmes financiers Musulmans*, Metz, 2007.
- ¹⁴⁶ Hamoud Ould t'Feil, *Islam et sécurité sociale*, Perpignan, 2008.
- ¹⁴⁷ Jihed Salah, *Le prix en droit musulman*, Nice, 2008.
- ¹⁴⁸ Kaouther Toumi (Toumi Lajimi), *Structure de capital, profitabilité et risques des banques islamiques*, Montpellier 1, 2011.
- ¹⁴⁹ Alain Vedrenne, *La banque et la finance islamique au regard du droit français*, Perpignan, 2012.
- ¹⁵⁰ Sinan Al Shattnawi, *Les conditions générales de vente dans les contrats électroniques en droit comparé franco-jordanien*, Reims, 2012.
- ¹⁵¹ Lamya Sharf Edden, *Normes juridiques et pratiques commerciales en ifrîqiyya hafside d'après les nawâzil al-ahkâm d'al-burzulî et al-mî'yâr d'al-wamşarîsî*, Aix-Marseille, 2012.
- ¹⁵² Ibrahim-zeyyad Cekici, *Le cadre juridique français des opérations de crédit islamique*, Strasbourg, 2012.
- ¹⁵³ Anne-Sophie Gintzburger, *Qui dit le droit? Etude comparée des systèmes d'autorité dans l'industrie des services financiers islamiques. Une analyse comparée des modes d'autorité en finance islamique en Asie du Sud-est, au sein des pays arabes du Conseil de Coopération du Golfe, en Asie du Sud*, Lyon, École Normale Supérieure, 2013.
- ¹⁵⁴ Malek Abou Hamdan, *Produits dérivés, risques de marché et "Gharar" : recherche d'une alternative islamique*, Paris 2, 2013.
- ¹⁵⁵ Abdelkader Bessedik, *Les opérations de financement et d'investissement dans le droit musulman*, Paris Est, 2013.

üzerine bir çalışma,¹⁵⁶ kredi dağıtım rejimi ve dağıtıcısının üstlendiği yükümlülükler: Fransız-Suudi hukuku arasında karşılaştırmalı çalışma,¹⁵⁷ bankacılık düzenlemelerinin İslami bankaların istikrarı ve verimliliği üzerindeki etkisi: geleneksel bankalarla karşılaştırmalı bir analiz,¹⁵⁸ Homo Islamicus: İslami bir ekonomi ve finansın yeniden icadı (1940–2014).¹⁵⁹ Fransız hukukunda İslami kredi işlemlerinin karşılanması,¹⁶⁰ İslami bir bankacılık sisteminde finansal risk paylaşımının analizi,¹⁶¹ Fransa'daki İslami risklerin ortak noktada birleştirilmesi.¹⁶² İslami finans ve ekonomik büyüme.¹⁶³ Lübnan hukukunda İslami yatırım fonları,¹⁶⁴ işletmelere banka kredisi vermenin belirleyicileri: Geleneksel bankacılık ile İslami bankacılık arasında karşılaştırmalı çalışma,¹⁶⁵ kredi ekonomisinin istikrarsızlığına bir yanıt olarak İslam Bankası,¹⁶⁶ İslami bankacılık üzerine deneysel denemeler: rekabet, istikrar ve yönetim,¹⁶⁷ geleneksel bankacılık sektörünün karşı karşıya olduğu İslami bankalar,¹⁶⁸ İslam hukuku tarihi boyunca faiz getiren kredilerin eleştirisi,¹⁶⁹ Orta Doğu Arap ülkelerinde sigorta: Şeriat ve pozitif hukuk arasında,¹⁷⁰ proje finansmanının yasal araçlarının İslami finans kurallarına uyarlanması.¹⁷¹ İslam hukuku ile pozitif hukuk arasında sigorta: Fransız ve Lübnan hukuku örneği.¹⁷² Kuveyt Hukukunda İslami bankalar: "Şeriat ışığında hukuki inceleme",¹⁷³ İslamcı bankaların denetiminin rolü, İslami-hukuki yaklaşım.¹⁷⁴

J. Mâlî Hukuk

Devletin üstlendiği kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için gereken gelirin elde edilmesini ve bunların usulünce harcanmasını, kamu mallarının kullanımını ve yönetimini düzenleyen hukuk kurallarının bütünü mâlî hukuk oluşturur.¹⁷⁵ İslam hukukuna göre devletin üç gelir kaynağı vardır. Bunlar zekât, fey (cizye, haraç, öşür) ve humustur.

- ¹⁵⁶ Hichem Rezgui, *Contingence de la normalisation comptable pour les banques islamiques entre le légitime et le légal: une étude des convergences comptables des IFAS vers les IAS/IFRS*, Paris, CNAM, 2014.
- ¹⁵⁷ Thamer Alkhalaiwy, *Le régime de la distribution de crédit et les obligations mises à la charge de son distributeur: étude de droit comparé, droit français-droit saoudien*, La Rochelle, 2014.
- ¹⁵⁸ Mohammad Bitar, *L'impact de la réglementation bancaire sur la stabilité et l'efficience des banques islamiques: une analyse comparée avec les banques conventionnelles*, Grenoble, 2014.
- ¹⁵⁹ Frédéric Coste, *Homo Islamicus: la réinvention d'une économie et d'une finance islamiques (1940-2014)*, Paris, Institut D'études Politiques, 2015.
- ¹⁶⁰ Ahmed Allali, *L'accueil des opérations de crédit islamique en droit français*, Paris 10, 2015.
- ¹⁶¹ Fayçal Amrani, *Analyse du partage des risques financiers dans un système bancaire islamique*, Paris 9, 2015.
- ¹⁶² Mirna Najib, *La mutualisation des risques islamiques en France*, Paris 1, 2015.
- ¹⁶³ Elmehdi Majidi, *Finance islamique et croissance économique: quelles interactions dans les pays MENA*, Pau, 2016.
- ¹⁶⁴ Mohyedine Hajjar, *Les fonds communs de placement islamiques en droit libanais*, Paris 1, 2016.
- ¹⁶⁵ Faiza Benabdelmoula, *Les déterminants d'octroi de crédits bancaires aux entreprises: étude comparative entre la banque Conventiionnelle et la banque Islamique*, Université Côte d'Azur (ComUE), 2017.
- ¹⁶⁶ Zeineb Hatmi, *La Banque Islamique comme réponse à l'instabilité de l'économie de crédit*, Paris, EHESS, 2017.
- ¹⁶⁷ Tastaftiyan Risfandy, *Empirical essays on islamic banking: competition, stability and governance*, Limoges, 2018.
- ¹⁶⁸ Nabil Bennis, *Islamic banks facing the conventional banking sector*, Université Côte d'Azur (ComUE), 2018.
- ¹⁶⁹ Nabil Filali, *La critique du prêt à intérêt à travers l'histoire du droit musulman*, Aix-Marseille, 2021.
- ¹⁷⁰ Hiba Allam, *L'assurance dans les pays arabes du Moyen-Orient: entre Chari'a et droit positif*, Paris 2, 2003.
- ¹⁷¹ Maha Gabbani, *L'adaptation des instruments juridiques du financement de projet aux règles de la finance Islamique*, Paris 13, 2013.
- ¹⁷² Aline Nehmé (Nehme), *L'assurance entre loi islamique et droit positif: l'exemple des droits français et libanais*, Lyon 3, 2013.
- ¹⁷³ Mohammed Alkandari, *Les banques islamiques en droit koweïtien: "étude juridique à la lumière de la Charia"*, Strasbourg, 2015.
- ¹⁷⁴ Aasem Madkhali, *Le rôle de la supervision des banques islamistes, approche islamo-juridique*, Nice, 2016.
- ¹⁷⁵ Ahmet Yaman, "İslam Hukukuna Giriş", s. 153.

Kuveyt'te bütçe kanunu ve kamu muhasebesi,¹⁷⁶ kamu işleri sözleşmesinde fiyat hakkı: Fransız ve Mısır hukuku arasında karşılaştırmalı çalışma,¹⁷⁷ Sünni İslam'da beytülmal,¹⁷⁸ Osmanlı'nın son yıllarında Humus: Yerel arşivler aracılığıyla şehir-taşra ilişkileri,¹⁷⁹ Halifelik sonrası Müslüman İspanya'da (11-13. yüzyıllar) vergilendirmenin özel sorunları,¹⁸⁰ İslam dünyasında İslami finans ürünlerinin vergilendirilmesi.¹⁸¹

K. Anayasa Hukuku

Anayasa hukuku, devletin şeklini, kuruluş ve işleyiş esaslarını, ana organlarını ve bunların görevleriyle yetkilerini, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini incelemektedir. Klasik fıkıh eserlerinde anayasa hukuku belirli bir başlık altında incelenmemiş bu hukuk dalının kapsamına giren konulara; yer yer salâtü'l-cumu'a, kazâ, siyer-cihad, bağy (buğât) başlıklarında değinilmiştir.¹⁸²

Yapılan çalışmada bu konu kapsamında değerlendirilebilecek şu tezler tespit edilmiştir: İslam Devleti: Anayasal ve siyasi yaklaşım,¹⁸³ Mağrip (Cezayir, Libya, Fas, Moritanya, Tunus) hukuk düzeninde İslam'ın kalıcılığı ve Batının etkisi,¹⁸⁴ Uluslararası hukuk ve İslam'dan ilham alan yerel hukukun keşiştiği noktada kadın hakları: Arap ülkeleri örneği,¹⁸⁵ İslam ideali ile dünyevi dünyanın kısıtlamaları arasındaki Müslüman devlet: İslam'ın Müslüman devletlerin anayasa hukuku üzerindeki etkisinin göreliliği.¹⁸⁶ Arap anayasalarında din olgusunun kavranışı: Mağrip'ten Ortadoğu'ya,¹⁸⁷ Cezayir hukukunda din özgürlüğü sorunu: siyasi günah çıkarma ve din özgürlüğü arasındaki zorlu uzlaşma.¹⁸⁸ Müslüman ülkelerde anayasal insan hakları hukukunun gelişimi: Suudi Arabistan, İran, Pakistan ve Sudan örneği,¹⁸⁹ Uluslararası insancıl hukukun Müslüman devletler tarafından uygulanması: DIH (Uluslararası İnsancıl Hukuk) ve Müslüman hukuku arasındaki uyumluluk çalışmasına katkı,¹⁹⁰ Mısır, Suriye ve Fas'ta İslam ve Anayasa Hukuku: karşılaştırmalı bir çalışma.¹⁹¹ Özel hukuk alanlarında insan hakları ve İslami haklar arasındaki ilişkiler (İran hukuku ve Şii dini haklarına eleştirel bir bakış

¹⁷⁶ Fatma Dashti, *Droit budgetaire et comptabilite publique au koweit*, Caen, 1993.

¹⁷⁷ Mohamed Abdelwahed, *Le droit au prix dans le marche public de travaux. Etude comparee en droit francais – droit Egyptien*, Rennes 1, 1991.

¹⁷⁸ Ahmed Abbassi, *Le Baït Al Mâl en Islam sunnite*, Parpignan, 2007.

¹⁷⁹ Vanessa Guéno, *Homs durant les dernières décennies ottomanes: les relations ville-campagne à travers les archives locales*, Aix-Marseille 1, 2008.

¹⁸⁰ Safâa Abouelyzza, *Les problèmes particuliers de la fiscalité en Espagne musulmane post-califale (XIe-XIIIe siècles)*, Toulouse 2, 2010.

¹⁸¹ Farid Hasnaoui Mardassi, *La taxation des produits financiers islamiques dans le monde musulman*, Paris 1, 2017.

¹⁸² Yaman, "İslam Hukukuna Giriş", s. 135.

¹⁸³ Daniel Fellous, *L'État islamique: approche constitutionnelle et politique*, Paris 8, 2004.

¹⁸⁴ Stéphane Papi, *La pérennité de l'islam et l'influence occidentale dans l'ordre juridique au Maghreb (Algérie, Libye, Maroc, Mauritanie, Tunisie)*, Nice, 2004.

¹⁸⁵ Imad Khillo, *Les droits de la femme à la frontière du droit international et du droit interne inspiré de l'islam: le cas des pays arabes*, Aix-Marseille 3, 2008.

¹⁸⁶ Marie Claret de Fleurieu, *L'État musulman entre l'idéal islamique et les contraintes du monde temporel: la relativité de l'impact de l'islam sur le droit constitutionnel des États musulmans*, Paris 5, 2009.

¹⁸⁷ Samia Khiter, *L'appréhension du fait religieux dans les Constitutions arabes: Du Maghreb au Proche-orient*, Lille 2, 2011.

¹⁸⁸ Rabah Sana, *La problématique de la liberté de religion en droit algérien: la difficile conciliation entre le confessionnalisme politique et la liberté de religion*, Brest, 2012.

¹⁸⁹ Safa Ben Saad, *L'évolution du droit constitutionnel des droits de l'homme dans les pays musulmans: l'exemple de l'Arabie Saoudite, l'Iran, le Pakistan et le Soudan*, Toulouse 1, 2014.

¹⁹⁰ Afissou Bakary, *La mise en oeuvre du droit international humanitaire par les états musulmans: contribution à l'étude de la compatibilité entre DIH et droit musulman*, Nice, 2014.

¹⁹¹ Ali Issa, *Islam et Droit constitutionnel en Egypte, en Syrie et au Maroc: étude comparée*, Université de Lorraine, 2015.

açısı),¹⁹² Arap Baharı ülkelerinde kadın haklarının gelişimi: Mısır, Fas ve Tunus,¹⁹³ Mısır ve Kuveyt örnekleri üzerinden dinin Arap ülkelerinin anayasal sistemleri üzerindeki etkisi,¹⁹⁴ Birleşik Arap Emirlikleri'nde hukukun akışkanlığı.¹⁹⁵ Arap dünyasında insan haklarının anayasal korunması: karşılaştırmalı çalışma (Fas, Cezayir, Tunus, Mısır),¹⁹⁶ Müslüman hukukunda temel haklar ve özgürlükler: evrensellik paradoksu,¹⁹⁷ Endonezya'da din ve inanç özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar: 1965 küfür karşıtı yasanın doğuşu ve çağdaş sorunları,¹⁹⁸ Mısır'da İslam, hukuk ve iktidar,¹⁹⁹ İran'da yasaların anayasaya uygunluğunun kontrolü,²⁰⁰ Müslüman hukuk düşüncesinde adalet kavramı: hukuk felsefesi üzerine bir inceleme.²⁰¹ İslam, otorite ve devlet: Tunus örneği,²⁰² İslam'ın İran ve Suudi Arabistan'ın anayasal sistemleri üzerindeki etkisi: karşılaştırmalı bir çalışma,²⁰³ Fas hukukunda Dahir'lerin ve kraliyet kararlarının yasal veya düzenleyici niteliği,²⁰⁴ Fas'ta Devlet kavramı.²⁰⁵ Fas hukukunda gelenek: tarihi ve çağdaş yönler,²⁰⁶ Kamu hizmetlerinde grev hakkı: Fransız, Mısır ve Müslüman hukukunun analizi,²⁰⁷ İslam geleneğinde iktidarın meşruiyeti.²⁰⁸ Ebü'l-Hasen el-Mâverdî'nin kitabı el-Ahkâmü's-Sultâniyye'den Fas'taki Fransız himayesine "tefviz el-sulta" (yetki delegasyonu) kavramı,²⁰⁹ Suudi Arabistan'da yasallık ilkesi.²¹⁰ İslam'da devletin temelleri ve mekanizmaları: 4.-10. yüzyıl sonlarına kadar Irak örneği,²¹¹ Suudi Arabistan'ın üst yönetimi: kamu hizmeti için yasal reform,²¹² Suudi Arabistan'da yasal çoğulculuk: sistemleştirme girişimi,²¹³ İslam topraklarında özgürlük ilkesi ve iktidar sorunu: Cezayir örneği: devlet ve insan hakları: Olası bir ortak yaşam mı yoksa gerçek bir çatışma mı?²¹⁴ Teokratik meşruiyet ve

¹⁹² Haamed Moosavinia, *The relations between human rights and islamic rights in domains of private law (with a critical view of Iran law and Shia religious Rights)*, Lyon, 2016.

¹⁹³ Mounia Slighoua, *L'évolution des droits de la femme dans les pays du printemps arabe: Égypte, Maroc et Tunisie*, Toulouse 1, 2016.

¹⁹⁴ Ahmad Abdulkareem, *L'influence de la religion sur les systèmes constitutionnels des pays arabes à travers les exemples de l'Égypte et du Koweït*, La Rochelle, 2016.

¹⁹⁵ Kristin Haug Kamøy, *Fluidity of law in the United Arab Emirates*, Toulon, 2017.

¹⁹⁶ Hamida El Gadhaï, *La protection constitutionnelle des droits de l'Homme dans le monde arabe: étude comparée (Maroc, Algérie, Tunisie, Égypte)*, Paris 10, 2018.

¹⁹⁷ Zoulikha Hattab, *Droits et libertés fondamentaux en droit musulman: le paradoxe de l'universalité*, Avignon, 2018.

¹⁹⁸ Ayub Mursalin, *Les restrictions à la liberté de religion et de conviction en Indonésie: genèse et enjeux contemporains de la loi anti-blasphème de 1965*, Université Paris-Saclay (ComUE), 2019.

¹⁹⁹ Mohamed El Safouri, *Islam, droit et pouvoir en Égypte*, Paris 2, 1986.

²⁰⁰ Nasser-Ali Mansourian, *Le contrôle de la constitutionnalité des lois en Iran*, Rouen, 1986.

²⁰¹ Youcef Hachi, *La conception de la justice dans la pensée juridique musulmane: étude de philosophie du droit*, Paris 2, 1986.

²⁰² Sarah Ben Nefissa, *Islam, autorité et état: l'exemple tunisien*, Paris 1, 1986.

²⁰³ Peter Landauer, *L'influence de l'Islam sur le système constitutionnel de l'Iran et de l'Arabie saoudite: étude Comparative*, Paris 2, 1987.

²⁰⁴ Saadia Belmir, *Le caractère législatif ou réglementaire des dahirs et des décrets royaux en droit marocain*, Paris 2, 1987.

²⁰⁵ Ahmed Gagou, *La notion d'Etat au Maroc*, Paris 2, 1988.

²⁰⁶ Mourad Boussetta, *La coutume en droit marocain: aspects historiques et contemporains*, Lille 2, 1992.

²⁰⁷ Mohamed Marei, *Le droit de greve dans les services publics. Analyse du droit français. Du droit égyptien et du droit musulman*, Nantes, 1993.

²⁰⁸ Abderraouf Boulaabi, *La légitimité du pouvoir dans la tradition islamique*, Paris 4, 1994.

²⁰⁹ Mohammed Mraizika, *Le Concept de "Taftoid a-sulta" (délégation de pouvoir) du Kitab Al-Ahkam à Sultaniya d'Abu L-Hassan Al-Mawardi (975-1058) au protectorat français au Maroc: 1912-1956*, Paris, EHESS, 1994.

²¹⁰ Abdulhamid Khunein, *Le principe de legalité en arabie saoudite*, Rennes 1, 1994.

²¹¹ Falih Mahdi, *Les fondements et les mécanismes de l'état en islam: le cas de l'Irak jusqu'à la fin du 4e -10e siècle*, Paris 10, 1987.

²¹² Ahmed Fahd Al-Marek, *La haute administration saoudienne: la réforme statutaire de la fonction publique*, Paris 10, 1998.

²¹³ Tabet Koraytem, *Le pluralisme juridique en Arabie-Saoudite: essai de systématisation*, Paris 2, 1999.

²¹⁴ Mourad Mokhtari, *Le principe de la liberté et la problématique du pouvoir en terre d'islam : le cas de l'Algérie : état et droits de l'homme: une possible symbiose ou une réelle antinomie?*, Perpignan, 2004.

demokratik meşruiyet: İran anayasal sistemindeki güçlerin örgütlenmesi,²¹⁵ Protesto alanı ve otoriterlik: siyasi akışkanlık kavramını test etmek için yeni bağlamlar: Fas örneğinde değişim durumunun analizi,²¹⁶ Siyasi meşruiyetin temelleri olarak doğal hukuk ve ilahi hukuk: Hıristiyanlık ve İslam'ın karşılaştırmalı bir incelemesi,²¹⁷ İnsan haklarının evrenselliği ve İran hukuku: Müslüman bir ülkede insan haklarının uygulanması,²¹⁸ İran İslam Cumhuriyeti'nin siyasi rejimi, teokrasi mi demokrasi mi?²¹⁹ Fas'ta İslamcı Kadınların katılımı: çağdaş stratejiler,²²⁰ Irak hukuk düzeninde dini ve seküler normlar arasındaki etkileşimler,²²¹ Modern İslam düşüncesinde devlet ve siyaset (19. ve 20. yüzyıllar),²²² İslami hukuk söylemlerinde diyalog ve isyan zorunluluğu: genel çatışma çözümü teorisine bir katkı.²²³ BM tarafından 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin Müslüman kültüre sahip ülkelere uygulanması,²²⁴ Fas'ta kadınların kişisel statüsünün evrimi: Allah'ın yasası ile insan hakları arasında.²²⁵ İslam ve toplum: çağdaş sorunlar ve Avrupa endişeleri,²²⁶ Müslüman ve mezhepsel Lübnan'daki İslami dini kurumların incelenmesine katkı,²²⁷ Tunus kişisel hukukunda İslam ve laiklik: Tunus uluslararası özel hukuk tarihine katkı,²²⁸ Arap İnsan Hakları Sözleşmesi: uygulamada belirsizlikler ve muğlaklıklar,²²⁹ Ebu Ya'la'nın (ö. 458/1066) Ahkâmü's-Sultaniyye'si üzerinden siyaset teorisi,²³⁰ İslam ve devlet: devlet dini olarak İslam'dan devlet içinde İslam'a,²³¹ yeni Arap anayasaları ve yolsuzlukla mücadele: karşılaştırmalı bir çalışma (Tunus, Fas, Mısır),²³² Tunus anayasacılığının inşası: karşılaştırmalı

- ²¹⁵ Mohammad-Hadi Soleimani, *La légitimité théocratique et la légitimité démocratique: l'organisation des pouvoirs dans le système constitutionnel iranien*, Lille 2, 2004.
- ²¹⁶ Frédéric Vairel, *Espace protestataire et autoritarisme: nouveaux contextes de mise à l'épreuve de la notion de fluidité politique: l'analyse des conjonctures de basculement dans le cas du Maroc*, Aix-Marseille 3, 2005.
- ²¹⁷ Mohammad Javad Javid, *Droit naturel et droit divin comme fondements de la légitimité politique: une étude comparative du christianisme et de l'islam*, Toulouse 1, 2005.
- ²¹⁸ Anicée Van Engeland, *Universalité des droits de l'homme et droit iranien: application des droits de l'homme dans un pays musulman*, Paris, Institut D'études Politiques, 2006.
- ²¹⁹ Khadijeh Solh Mirzayi, *Le régime politique de la république islamique d'Iran: théocratie ou démocratie?*, Paris 5, 2007.
- ²²⁰ Abderrahmane Nafaa, *L'Engagement des femmes islamistes au Maroc: stratégies contemporaines*, Strasbourg, 2009.
- ²²¹ Harith Al Dabbagh, *Les interactions entre normes religieuses et séculières dans l'ordre juridique irakien*, Aix-Marseille 3, 2009.
- ²²² Messaoud Dilmi, *Etat et politique dans la pensée islamique moderne (19ème et 20ème siècles)*, Paris 3, 2012.
- ²²³ Racha El Omeiri, *L'obligation de dialogue et de rébellion dans l'Islam: une contribution à la théorie générale de la résolution des conflits*, Paris 11, 2012.
- ²²⁴ Golshid Ardehali, *Droit et pratique de la convention sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes de l'ONU de 1979 dans les pays de culture musulmane -l'Égypte, l'Arabie Saoudite et l'Iran*, Lyon 3, 2013.
- ²²⁵ Hanane Oualaiz, *L'évolution du statut personnel de la femme au Maroc: entre la loi de Dieu et les droits de l'homme*, Montpellier 1, 2014.
- ²²⁶ Abbes Ait M'Barek, *Islam et société: questions contemporaines et enjeux européens*, Lyon 2, 2015.
- ²²⁷ Mohamed Nokkari, *Contribution à l'étude des institutions religieuses islamiques dans le Liban musulman et Confessionnel*, Poitiers, 2015.
- ²²⁸ Mohamed Fdhil, *Islam et laïcité dans le droit tunisien des personnes: contribution à l'histoire du droit international privé tunisien*, Perpignan, 2016.
- ²²⁹ Michel Hilal, *La Charte arabe des droits de l'homme: incertitudes et ambiguïtés en matière d'application*, Strasbourg, 2017.
- ²³⁰ Habib Akhrouf, *La théorie politique d'Abu Ya'la' (m. 458/1066) à travers ses Ahkām al-sultāniyya*, Paris Sciences et Lettres (ComUE), 2017.
- ²³¹ Nazeleh Karimi, *L'islam et l'État - de l'islam de l'État à l'islam dans l'État*, Montpellier, 2020.
- ²³² Sara Haidar, *Les nouvelles constitutions arabes et la lutte contre la corruption: étude comparée (Tunisie, Maroc, Égypte)*, Paris 10, 2020.

hukuk çalışması,²³³ Mısır'da Hisbe: Memluk dönemi: 12–16. Yüzyıllar,²³⁴ Abbasi döneminde Irak'ın kadrosu: idari teşkilatlanma ve iktidarla ilişkiler (132 / 750–334 / 945).²³⁵

L. Yargılama Hukuku

Yargılama hukuku, özel veya tüzel kişiler arasında çıkan uyuşmazlıkların, çekişme ve ihtilafların mahkemelerde çözümlenmesinde takip edilen yöntemleri ve kuralları belirleyen hukuk dalıdır.²³⁶

Yargılama hukuku alanında; İran hukukunda savcılık hizmetinin gelişimi,²³⁷ Müslüman olmayan ülkelerde Müslüman tahkim,²³⁸ Fransız hukukuna kıyasla İslam hukukunda delil aramada ceza hâkiminin gücü,²³⁹ İslam ülkesinde yargı gücü ve bunların Fas'ta Murabitlar ve Muvahhidler tarafından kabulü,²⁴⁰ Doğruyu söyleme hakkı karşısında mahremiyet: Fransız, Mısır ve Müslüman hukukunun karşılaştırmalı incelenmesi,²⁴¹ el-Burzuli'nin (1339-1440) el yazmasına göre Malikî Müslüman medeni hukukunda kanıtlar: özel hakların pasif ve aktif korunmasının incelenmesi,²⁴² Müslüman hukukunda hukuki hileler,²⁴³ Şii Müslüman Hukuku ve İran Hukukunda tanıklık,²⁴⁴ Eyalet ve tahkim hukukunda polis yasaları: Fransız-Mısır karşılaştırmalı çalışma,²⁴⁵ Müslüman yargı teşkilatı: kökenler ve gelişmeler,²⁴⁶ Fransız ve Mısır usul hukukunda dava açma kalitesi: Müslüman hukukuna referansla karşılaştırmalı Fransa-Mısır hukukunda tez,²⁴⁷ devlet etkileri: çocuk hakimleri, Şeriat mahkemeleri ve Lübnanlı aile için verilen mücadele,²⁴⁸ Şeriat mahkemesi ve Avrupa'da İslam hukukunun uygulanması: karşılaştırmalı ve jeopolitik hukukun analizi,²⁴⁹ gibi konularda tez çalışmaları yapılmıştır.

M. Ceza Hukuku

İslam hukukunda ukûbât terimi ile ifade edilen ceza hukuku, suçları ve cezaları düzenleyen hukuk dalıdır.²⁵⁰ Bu hukuk dalı kapsamında değerlendirilen tezler şunlardır:

²³³ Carla Yared, *La construction du constitutionnalisme tunisien: étude de droit comparé*, Bordeaux, 2021.

²³⁴ Hanem El Bendari, *La hisbah en Egypte: période mamelouk: XIIIe-XVIe s.*, Bordeaux 3, 2002.

²³⁵ Mathieu Tillier, *Les cadis d'Iraq à l'époque abbaside: organisation administrative et rapports au pouvoir (132/750-334/945)*, Lyon 2, 2004.

²³⁶ Yaman, s. 148.

²³⁷ Mohammad Moinian, *L'évolution du ministère public en droit iranien*, Aix-Marseille 3, 2011.

²³⁸ Abdessalam Jaldi, *L'arbitrage musulman dans les pays non musulmans*, Université de Lorraine, 2018.

²³⁹ Abdelhafed Dikna, *Le pouvoir du juge pénal dans la recherche des preuves en droit musulman comparé au droit français*, Montpellier 1, 1987.

²⁴⁰ Abdelaziz Souhair, *Le pouvoir judiciaire en pays d'Islam et sa réception au Maroc des Almoravides et des Almohades*, Bordeaux 3, 1988.

²⁴¹ Mohamed Abou Zeid, *La vie privée face au droit à faire savoir la vérité: étude comparative des droits français, égyptien et musulman*, Montpellier 1, 1989.

²⁴² Taha-Hassen Badreddine, *La preuve en droit civil musulman malékite d'après la manuscrit d'Al-Burzuli (1339-1440): étude de la protection passive et active des droits privés*, Paris 4, 1992.

²⁴³ Chafic Nehme, *Les ruses juridiques en droit musulman*, Paris 2, 1995.

²⁴⁴ Chamseddine Mohammad Sayed Tabatabaei, *Le témoignage en droit musulman chiite et en droit iranien*, Perpignan, 2000.

²⁴⁵ Abdel Moneem Zamzam, *Les lois de police dans la jurisprudence étatique et arbitrale: étude comparée franco-égyptienne*, Dijon, 2003.

²⁴⁶ Ahmed Serghini, *L'organisation judiciaire musulmane: origines et évolutions*, Strasbourg 2, 2007.

²⁴⁷ Marwan Assaad, *La qualité pour agir en justice en droit procédural français et égyptien: thèse en droit comparé France-Egypte avec référence en droit musulman*, Aix-Marseille 3, 2011.

²⁴⁸ Samer Ghamroun, *Effets d'État. Les juges des enfants, les tribunaux de la charia et la lutte pour la famille libanaise*, Université Paris-Saclay (ComUE), 2016.

²⁴⁹ Anna Marotta, *Sharia courts e l'applicazione della legge islamica in Europa : un'analisi di diritto comparato e Geopolitica*, Paris 8, 2017.

²⁵⁰ Türcan, "İslam Hukuku El Kitabı", s. 303.

İslam ve manevi zararın tazmini,²⁵¹ Fas ceza hukukunda yaptırım,²⁵² tutuklama: ceza hukuku usulünün karşılaştırmalı çalışması (Fransa, Mısır, İngiltere ve İslam),²⁵³ Sudan hukuk kültürleri ve temel hakları: sudan ceza hukuku tarihi boyunca Müslüman hukuku antropolojisi için,²⁵⁴ Ceza politikası modelleriyle karşı karşıya olan İslam hukuk ekolleri: (kadınların haysiyetine yönelik saldırı vakası),²⁵⁵ Moritanya hukukunda İslami ceza yaptırımı,²⁵⁶ Moritanya'da hapisane sistemi: İslami gelenekten bir modernite taslağına.²⁵⁷ İslam hukukunda bedensel cezalar ve suçlanma koşulları,²⁵⁸ Fas hukukunda cansız şeyler için haksız fiil sorumluluğu,²⁵⁹ İslam topraklarında cezai yaptırımlar: Müslüman kamu düzeninin gereklilikleri ile siyasi laikliğe bağlılık arasında,²⁶⁰ kadınların temel hak ve özgürlüklerinin cezai olarak korunması: İran-Fransa karşılaştırma çalışması,²⁶¹ Moritanya medeni sorumluluk hukuku: kusur ve hasar kavramlarına yaklaşım,²⁶² İslami ceza hukukunda cezai yasallığın eleştirel bir analizinin çalışması.²⁶³ Fransız pozitif hukukuna kıyasla Müslüman ceza hukukunda yaptırım,²⁶⁴ alkolizm, zina, hırsızlık gibi bazı suçlarla ilgili olarak suçluluğun sosyal faktörlerinin Müslüman hukukuna göre değerlendirilmesi,²⁶⁵ Fas ceza sisteminin oluşumu.²⁶⁶ Fas'ta ceza politikası,²⁶⁷ eski Fransız hukuku, Müslüman hukuku ve Cezayir hukukunda suç ortaklığı,²⁶⁸ karşılaştırmalı Fransız ve Cezayir hukukunda cezai sorumluluk,²⁶⁹ kasıtlı cinayet araştırmasına katkı: eski Fransız hukuku, Müslüman hukuku ve Cezayir hukuku.²⁷⁰ Müslüman ceza kavramı ve Kuveyt hukuku,²⁷¹ Kuveyt medeni hukuku kapsamında kişisel yaralanma garantisi ve Fransız medeni hukukunda kusursuz sorumluluk: Kuveyt, Fransız ve Müslüman medeni hakları arasında karşılaştırmalı bir çalışma,²⁷² Fransız, Mısır ve Müslüman hukukunda kamu davasında zaman

- ²⁵¹ Ali Kazemi-Rached, *L'islam et la réparation du préjudice moral*, Université Robert Schuman (Strasbourg), 1988.
- ²⁵² Abdallah Ounnir, *La Sanction en droit pénal marocain*, Toulouse 1, 1988.
- ²⁵³ Hoda H Kachkoush, *L'arrestation. Etude de procedure penale comparee. (france, egypte, angleterre, islam)*, Pau, 1989.
- ²⁵⁴ Herve Bleuchot, *Cultures juridiques soudanaises et droits fondamentaux: pour une anthropologie du droit musulman à travers l'histoire du droit pénal soudanais*, Aix-Marseille 3, 1993.
- ²⁵⁵ Seyed Mohammad Hosseini, *Les écoles du droit musulman confrontées aux modèles de politique criminelle : (le cas des atteintes à la dignité de la femme)*, Paris 1, 1996.
- ²⁵⁶ Moctar Fall, *La sanction pénale islamique en droit mauritanien*, Perpignan, 1997.
- ²⁵⁷ Manga Soumaré, *Le système pénitentiaire mauritanien: de la tradition islamique à une esquisse de modernité*, Perpignan, 2008.
- ²⁵⁸ Ashraf Egila, *Les peines corporelles et les conditions de leur incrimination en droit islamique*, Paris 1, 2009.
- ²⁵⁹ Rachid Lakhoudam, *La responsabilité délictuelle du fait des choses inanimées en droit marocain: contenu et portée de l'Article 88 du Dahir formant code des obligations et contrats du 12 août 1913*, Perpignan, 2009.
- ²⁶⁰ Samir Azzou, *La sanction pénale en terre d'islam: entre les nécessités de l'ordre public musulman et d'adhésion à la laïcité politique*, Perpignan, 2011.
- ²⁶¹ Mohsen Rahmani Tabar, *La protection pénale des libertés et droits fondamentaux de la femme. : Étude comparée Iran-France*, Montpellier 1, 2014.
- ²⁶² Malick Thioye, *Le droit mauritanien de la responsabilité civile: approche des notions de faute et de dommage*, Perpignan, 2017.
- ²⁶³ Mohamed Jaouhar, *Essai d'une analyse critique de la légalité criminelle en droit pénal islamique*, Toulouse 1, 1986.
- ²⁶⁴ Mohamed Kais, *La sanction en droit pénal musulman comparé avec le droit positif français*, Montpellier 1, 1988.
- ²⁶⁵ Mazin Taha, *La prise en considération par le droit musulman des facteurs sociaux de la criminalité à l'égard de quelques délits: alcoolisme, fornication, vol*, Paris 2, 1988.
- ²⁶⁶ Michèle Zirari Devif, *La formation du système pénal marocain*, Nice, 1989.
- ²⁶⁷ Touria i Afailal-Jerroundi, *La politique criminelle au Maroc*, Montpellier 1, 1989.
- ²⁶⁸ Zine Eddine Bétina, *La complicité: ancien droit français, droit musulman, droit algérien*, Paris 2, 1994.
- ²⁶⁹ Zoubir Behloul, *La responsabilité pénale en droit français et algérien comparés*, Paris 2, 1994.
- ²⁷⁰ Abdelatif Benatek, *Contribution à l'étude de l'homicide volontaire: ancien droit français, droit musulman et droit Algérien*, Paris 2, 1996.
- ²⁷¹ Adel almane, *La conception musulmane des peines et le droit koweïtien*, Poitiers, 1998.
- ²⁷² Adel Al Sayed Ali Mohammad, *La garantie du dommage à la personne en droit civil koweïtien et la responsabilité sans faute en droit civil français: étude comparative entre les droits civils koweïtien, français, musulman*, Paris 10, 1999.

aşımı,²⁷³ Müslüman hukukunda haksız fiil sorumluluğu: Fıkıh usulü ilkeleri ile fıkıh kaideleri arasında.²⁷⁴ Müslüman hukukunda kan suçu (cinayet, adam öldürme ve kasten adam öldürme, kasten ve kasıtsız yaralama),²⁷⁵ karşılaştırmalı hukukta çocuk ceza hukukunun gelişimi: Fransız hukuku ve Suriye hukuku: Genel ceza sorumluluğu teorisine katkı,²⁷⁶ Müslüman ceza hukukunda cezaların uygulanmasında eşitlik,²⁷⁷ Fransız ve Müslüman hukukunda ceza kavramı,²⁷⁸ özel dolandırıcılık teorisi: Bir sınıflandırma çalışması: Fransız, Lübnan, Arap ve Müslüman yasaları arasında karşılaştırmalı çalışma.²⁷⁹ Fransa'da ceza hukuku karşısında radikal İslam,²⁸⁰ karşılaştırmalı hukukta Moritanyalı çocuğunun ceza statüsü,²⁸¹ Müslüman hukukunda cezai sorumsuzluk: karşılaştırmalı bir çalışma,²⁸² İslam'ı terk etmek, Fransa'da Müslümanlar arasında dinsizlikten inanç reddine,²⁸³ Suçlar ve cezalar, İslam Cumhuriyeti altındaki İran'da kısas uygulaması: devlet, toplum ve ceza.²⁸⁴

N. Devletler (Uluslararası) Hukuku

Devletler hukuku, Devletler Genel Hukuku ve Devletler Özel Hukuku şeklinde ikiye ayrılarak incelenmektedir. Devletler Genel Hukuku, devletlerarası veya uluslararası ilişkileri, Devletler Özel Hukuku ise vatandaşlık, yabancılar hukuku ile farklı uyruğa sahip kişiler arasındaki hukukî ilişkilerde söz konusu olan kanunlar ihtilafını konu edinmektedir. Fıkıh eserlerinde devletler genel ve özel hukuku ile alakalı hükümler siyer, cihad, kıtâl veya ahkâmü'l-muharibîn gibi başlıklar altında incelenmiştir.²⁸⁵ Fransa'da bu hukuk dalı ile alakalı şu tezler çalışılmıştır:

Ümmet kavramı ve uluslararası hukuk,²⁸⁶ İslam'da savaş hukuku,²⁸⁷ İslam ve savaş hukuku: doktrinsel pozisyonlar,²⁸⁸ Müslüman hukukuna tabi devletlerde din özgürlüğü,²⁸⁹ İslami hukuk mantığı ve uluslararası hukuk, Uluslararası hukuk düzeni ile etkileşim halinde olan hukuk sistemlerinin tepkilerini modelleme girişimi.²⁹⁰ Osmanlı fethine kadar İslam ülkelerindeki Yahudi ve Hıristiyanların yasal koşulları,²⁹¹ normatif bir repertuarın dış politikada kullanımları:

- ²⁷³ Ayman Abd El Hady Mohamed Hekal, *La prescription de l'action publique en droit français, droit égyptien et droit musulman*, Paris 10, 2001.
- ²⁷⁴ Abdelkarim El Khamlichi, *La responsabilité délictuelle en droit musulman: entre les principes d'Oussoul Al Fiqh et les règles du Fiqh*, Perpignan, 2001.
- ²⁷⁵ Jane Louis-François, *Le crime de sang en droit musulman*, Perpignan, 2002.
- ²⁷⁶ Joseph François Faval, *L'évolution du droit pénal des mineurs en droit comparé: droit français et droit syrien: Contribution à la théorie générale de la responsabilité pénale*, Paris 2, 2006.
- ²⁷⁷ Salem Ashwin, *L'égalité dans l'application des peines en droit pénal musulman*, Perpignan, 2006.
- ²⁷⁸ Houria Hani, *La notion de la peine en droit français et musulman*, Paris 1, 2007.
- ²⁷⁹ Dani Rafic Itani, *La théorie des fraudes spéciales: essai de classification: étude comparative entre les droits français, libanais, pays arabes et musulman*, Paris 2, 2009.
- ²⁸⁰ Damien Michel, *L'islam radical face au droit pénal en France*, Aix-Marseille, 2012.
- ²⁸¹ Mohamed Ahmed Cheikh Sidiya, *Le statut pénal du mineur mauritanien en droit comparé*, Perpignan, 2013.
- ²⁸² Ossama Ahmed, *L'irresponsabilité pénale en droit musulman: étude comparative*, Rouen, 2015.
- ²⁸³ Houssame Bentabet, *L'abandon de l'islam, de l'irréligiosité au reniement de la foi chez les musulmans en France*, Paris Sciences et Lettres (ComUE), 2018.
- ²⁸⁴ Shiva Rouholamini, *Crimes et châtements. La pratique de qesâs en Iran sous la République islamique : État, société et punition*, Paris, EHESS, 2020.
- ²⁸⁵ Yaman, s. 142.
- ²⁸⁶ Ahmed Basil N Al-Rifaie, *Le concept d'Umma et le droit international*, Aix-Marseille 3, 1991.
- ²⁸⁷ Taoufik Benslimane, *Le droit de la guerre en Islam*, Paris 2, 1993.
- ²⁸⁸ Yakzan Ahmad, *L'Islam et le droit de la guerre: positions doctrinales*, Nice, 2012.
- ²⁸⁹ Hamdam Nadafi, *La liberté de religion dans les Etats de droit musulman*, Saint-Etienne, 2013.
- ²⁹⁰ Meriem Guetat, *Raison juridique islamique et droit international. Essai de modélisation des réactions des systèmes juridiques en interaction avec l'ordre juridique international*, Nice, 2015.
- ²⁹¹ Hassan El-Zein, *Les conditions juridiques des juifs et des chrétiens en pays d'islam, jusqu'à la conquête ottomane*, Paris 13, 1987.

Müslüman devletlerin uluslararası uygulamasında İslami şeriatın yeri ve rolü.²⁹² Uluslararası özel hukukun yol gösterici ilkeleri ve medeniyetler çatışması: laik sistemler ve dini sistemler arasındaki ilişkiler.²⁹³ 18. ve 19. yüzyılda Nijer döngüsünde Müslüman hukukçular ve hegemonik çatışmalar: çatışma çözme yöntemleri ve uluslararası hukukun ortaya çıkışı,²⁹⁴ azınlık hakları: Doğu Arap ülkelerinde Hristiyanların durumu.²⁹⁵ İslam'da "şehit" kavramı: metinlerin sunumu ve analizi,²⁹⁶ Kurtubî'nin Kur'an-ı Kerim tefsirinde inançsızlık kavramının yorumlanması ve gayri müslimlerin hukuki statüsü,²⁹⁷ 1453 Osmanlı fethinden 1740'a kadar İstanbul'daki Latin Katolik Kilisesi mülklerinin hukuki ve tarihi bir incelemesi,²⁹⁸ "Uluslararası" İslam hukukunda bölgelerin yasal statüsü: Dârülişlâm ve Dârülharb.²⁹⁹

Sonuç

Çalışmamız sonucunda Fransa'da İslam hukuku kapsamında değerlendirilebilecek 280 adet doktora tezi tespit edilmiştir. Yapılan tezlere bakıldığında İslam hukukunun hemen her dalında çalışma yapıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğu aile, anayasa, ticaret ve ceza hukuku alanlarında yoğunlaşmaktadır. Bunları hukuk tarihi, borçlar hukuku, eşya hukuku, yargılama hukuku ve uluslararası hukuk takip etmektedir. Fıkıh usulü, ibadetler, mali ve miras hukuku alalarında yapılan çalışmaların ise diğerlerine nazaran az olduğu görülmektedir. Yapılan incelemede bunun sebebinin toplumun ihtiyacı, bu konuların daha çok hayatın içinde tatbikinin mevcut olması ve günümüzde müslümanların hayatında daha fazla çözüm gerektiren konuların başında gelmesinden kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Aile hukukunda evlilik, boşanma, çok eşlilik, kadınların boşanma hakkı, çocuğun hakkı, evlat edinme ve aile kurumunda kadının hak ve statüsü konuları üzerinde durulmuştur. Ticaret hukuku alanında yapılan tezlerde ağırlıklı olarak bankacılık ve sigorta konuları ile ilgili tez çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Anayasa hukukunda insan hakları, temel hak ve özgürlükler, din özgürlüğü ve İslam'ın Müslüman devletlerin anayasasına etkileri konularında bir yoğunluk görülmekle beraber muhtelif konularda da çalışma yapılmıştır. Diğer hukuk dallarında ise herhangi bir konu üzerinde yoğunlaşmadan çeşitli konularda tez çalışması yapıldığını görmekteyiz. Tez çalışmalarında dikkat çeken bir diğer husus konuların karşılaştırmalı olarak çalışılmasıdır. Çoğu çalışmada konular İslam hukuku, Fransa hukuku ve Müslüman ülkelerin pozitif hukuku karşılaştırılarak sunulmuştur.

Kaynakça

- Atar, Fahrettin, *Fıkıh Usulü*, İFAV, İstanbul 1992.
Aydın, Mehmet Âkif, "Aile", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1989 c. II, s. 196-200.
Bilici, Faruk, "Fransa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1996, c. XIII, s. 187-190.
Karaman, Hayreddin, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1993.
Koçak, Muhsin, *İslam Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2020.

²⁹² Muriel Paradelle, *Des usages d'un répertoire normatif en politique étrangère: la place et le rôle de la shari'a islamique dans la pratique internationale des états musulmans*, Aix-Marseille 3, 1999.

²⁹³ Marie-Claude Najm, *Principes directeurs du droit international privé et conflit de civilisations: relations entre systèmes laïques et systèmes religieux*, Paris 2, 2004.

²⁹⁴ Moussa Ibrahim Touré, *Jurisconsultes musulmans et conflits hégémoniques dans la boucle du Niger au 18ème et 19ème siècle: méthodes de règlement des conflits et émergence d'un droit international*, Montpellier 1, 2006.

²⁹⁵ Nael Georges, *Le droit des minorités: le cas des chrétiens en Orient arabe*, Grenoble, 2010.

²⁹⁶ Zakari Seddiki, *La notion de "shahid" en Islam: présentation et analyse des textes*, Paris, EPHE, 2011.

²⁹⁷ Géraldine Jenvrin, *L'interprétation de la notion de mécréance et le statut légal du non-musulman dans le Commentaire coranique d'al-Qurtubî (m. 671/1273)*, Nantes, 2017.

²⁹⁸ Vanessa De Obaldia, *A legal and historical study of latin Catholic Church properties in Istanbul from the Ottoman conquest of 1453 until 1740*, Aix-Marseille, 2018.

²⁹⁹ Ayoub Mazek, *Le statut juridique des territoires en droit musulman "international": Dâr al islâm et Dâr al-harb*, Strasbourg, 2019.

- Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed, *el-Mebsût*, 30 Cilt, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1993.
- Şâfiî, Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs b. Abbâs, *el-Ümm*, Rıfat Fevzi Abdulmuttalib (thk.), 8 Cilt, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1990.
- Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrahim b. Alî b. Yûsuf, *Tabakâtü'l-fukahâ*, Dâru'r-Râidi'l-Arabî, Beyrut 1976.
- Tahâvî, *Muhtasarü İhtilâfi'l-Ülemâ*, Abdullah Nezîr Ahmed (thk.), Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1996.
- Türcan, Talip, *İslam Hukuku El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.
- Yaman, Ahmet, *İslam Hukukuna Giriş*, İFAV Yayınları, İstanbul, 2015.
- Yılmaz, Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Doruk Yayınları, Ankara, 1976.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân b. et-Türkmânî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ er-Risâle*, Şuayb el-Arnâvûtî (thk.), 25 Cilt, Müessesetü'r-Risâle, Kahire 1985.
- Zeylâî, Ebû Muhammed Fahrüddîn Osmân b. Alî b. Mihcen b. Yûnus es-Sûfî el-Bârîî; *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ er-Risâle*, Şuayb el-Arnâvûtî (thk.), 25 Cilt, Müessesetü'r-Risâle, Kahire 1985.
- <http://www.theses.fr/>